

Rapport nr: 31
September 2016

Skolattacken i Trollhättan

En kriskommunikativ studie av myndigheter och medier

Karl-Arvid Färm, Lena Jendel & Lars Nord

SKOLATTACKEN I TROLLHÄTTAN

EN KRISKOMMUNIKATIV STUDIE AV MYNDIGHETER OCH MEDIER

KARL-ARVID FÄRM
LENA JENDEL
LARS NORD

DEMICOM
Mittuniversitetet
2016

Författare: Karl-Arvid Färm, Lena Jendel & Lars Nord

Titel: Skolattacken i Trollhättan. En kriskommunikativ studie av myndigheter och medier

Omslagsfoto: vocal-ny, flickr.com

Utgiven av: DEMICOM, Mittuniversitetet, 2016, Sundsvall

Rapportserie: nr 31

ISBN 978-91-88025-18-0

© Författarna och Mittuniversitetet 2016

www.miun.se/demicom

SAMMANFATTNING

Det övergripande målet med studien är att undersöka hur kriskommunikationen i samband med skolattacken i Trollhättan fungerade, och analysera hur den efterföljande offentliga debatten om beredskapen inför den här typen av händelser utvecklades. I studien finns ett särskilt fokus på myndigheternas budskap och kommunikativa strategier på olika plattformar/kanaler och på mediebevakningen av händelsen och dess koppling till sociala medier. Analysen bygger dels på intervjuer med myndighetsföreträdare och en genomgång av de budskap som kommunicerats, dels på kvantitativa innehållsanalyser av mediematerial kring händelsen.

Skolattacken var en händelse som rönt stor uppmärksamhet från lokala, nationella och internationella medier. Medietrycket var intensivt redan från första stund. Denna stora mediala uppmärksamhet utgjorde en stor utmaning för myndigheternas kriskommunikationsarbete. Detta försvårades ytterligare av den chock och den oklara lägesbild som präglade den första timmen efter attacken. Även om kommunikationen ur många aspekter fungerade tillfredsställande finns åtskilliga viktiga lärdomar att dra, vilka kan bidra till ett effektivare kommunikationsarbete vid kommande liknande händelser.

Skolattacken i Trollhättan var också en av de största svenska nyhetshändelserna hösten 2015. Rapporteringen omkring händelsen var mycket omfattande och följdes också av en djupare diskussion om varför dådet inträffat, om säkerheten vid svenska skolor och om ökade spänningar och sociala klyftor i det svenska samhället.

Den samlade bilden av utvecklingen i Trollhättan efter skolattacken återstår ännu att bedöma. Tills vidare räcker det med att konstatera att händelsen ur kriskommunikativt perspektiv visar på flera av de utmaningar som samhällets aktörer står inför i en digital tid. Kommunikationssamhällets krav och förväntningar är sällan så tydliga som i krissituationer, men sällan också så svåra att uppfylla.

FÖRORD

I en rad undersökningar de senaste åren har en forskargrupp vid Mittuniversitetets forskningscentrum DEMICOM (Centrum för studier av demokrati och kommunikation) granskat hur en effektiv kriskommunikation är möjlig i en tid präglad av snabb digital medietveckling och dramatiskt förändrade och fragmenterade medievanor. Studierna utgår såväl från myndigheternas som från mediernas och allmänhetens perspektiv. Till de tidigare händelser som undersökts på detta sätt hör bland annat de så kallade Husbykravallerna 2013 och Branden i Västmanland 2014.

Skolattacken i Trollhättan 2015 är ännu en krishändelse som analyseras ur detta perspektiv, huvudsakligen genom en granskning av myndigheternas kommunikation och mediernas rapportering. För en jämförelse av resultaten med tidigare händelser hänvisas till den förteckning över tidigare rapporter som återfinns sist i denna skrift. Rapporterna är möjliga att hämta kostnadsfritt på nätet.

I arbetet med denna rapport har forskningsassistent Lena Jendel svarat för myndighetsintervjuer och avrapportering i dessa delar. Forskningsassistent Karl-Arvid Färm svarar för kvantitativa innehållsanalyser och redovisningen av dessa. Undertecknad har fungerat som projektledare och författare till skriftens inledande och avslutande delar. Studien är finansierad av Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap, MSB. I arbetet med publiceringen av rapporten har Kerstin Nyström, Mats Johansson och Christina Olsson medverkat.

Sundsvall i september 2016

Lars Nord
Professor Medie- och kommunikationsvetenskap
DEMICOM
Mittuniversitetet

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord	5
Det kunde hända också i Sverige	9
Myndigheternas kommunikation	13
Mediernas rapportering	30
Händelseöversikt	31
Resultat	33
Avslutande diskussion	53
Referenser	56
Intervjufrågor myndigheter	57
Rapporter från DEMICOM	58

DET KUNDE HÄNDA OCKSÅ I SVERIGE

Skolattacken i Trollhättan den 22 oktober 2015 skakade om det svenska samhället. Liknande händelser hade tidigare ägt rum i omvärlden, och då regelmässigt föranlett spekulationer om att detsamma skulle kunna inträffa också här. Vid attacken på skolan Kronan i Trollhättan dödades fyra personer; en av dessa var gärningsmannen som sköts när polis kom till platsen. Den snabba polisinsatsen, liksom många lärares initiativ att låsa in sig i klassrummen tillsammans med sina elever, var förmodligen förklaringen till att inte fler dödades eller skadades.

Exakt sex månader efter attacken, den 22 april 2016, sände Sveriges Radio ett inslag om stämningarna i Trollhättan ett halvår efter attacken. Där återspeglades den förstämning och oro som många fortfarande kände kring händelsen och där påtalades risken för att något liknande skulle hända igen. Men bland anhöriga och vänner till offren och boende i Kronängen fanns också flera som hävdade att gärningsmannen i själva verket aldrig dödats av polis, utan i hemlighet förts undan, fortfarande var i livet och att svenska myndigheter nu skyddade honom.

Tydligare än så kan knappast misstron mot svenska myndigheter visas. Oavsett det rimliga i att fästa tilltro till den här typen av rykten, visar reaktionen att skolattacken i Trollhättan rymmer fler dimensioner än att bara handla om ett enskilt agerande av en mer eller mindre förvirrad person med rasistiska motiv. Händelsen kan knappast betraktas utan att sättas in i ett större samhälleligt perspektiv som också handlar om hur tillit och förtroende utvecklas i en tid av växande sociala klyftor i Sverige.

Skolattacken i Trollhättan berörde förstås närmast invånarna i Trollhättan med omnejd. Synen på skolor som generellt trygga institutioner i det svenska samhället kan ha påverkats. Det finns också en uppfattning om att diskussionsklimatet i Sverige har blivit hårdare och mer polariserat än tidigare. Förekomsten av hat och hot anses vara vardag i vissa delar av den svenska skolan för såväl personal och elever. Den mer anonymiserade och aggressiva tonen anses urholka det offentliga samtalet. Kronan i Trollhättan var sedan tidigare uppmärksammat av Skolinspektionen som påtalat stora brister när det gäller trygghet och studiero. Även om den frågan inte direkt går att knyta till attacken så fanns signaler om att tryggheten på skolan inte var tillfredställande.

Ur ett kommunikativt perspektiv kan konstateras att skolattacken i Trollhättan omedelbart blev den helt dominerade nyheten i medierna och den högst prioriterade politiska frågan på lokal och nationell nivå. På lokal nivå var det en kommunal fråga för såväl politiker och tjänstemän. Polisen bar ansvaret för att hantera brottet. Och eftersom det var en mycket ovanlig händelse blev det också en politisk fråga på högsta nivå. Statsminister Stefan Löfven kom till platsen redan samma dag för att möta drabbade, anhöriga och kommunala representanter. Polisen berömdes för sitt agerande.

Nyhetsmedierna rapporterade snabbt om händelsen och deras bevakning av händelseförloppet blev en plattform för vidareförmedling av myndigheternas uppgifter om hur situationen utvecklade sig. I sociala medier förekom flera olika grupperingar som framförde sina ståndpunkter genom att visa sympati för de drabbade. Men där förekom även hyllningar till gärningsmannen.

Vid en mycket uppmärksammad händelse som denna är det viktigt att undersöka hur kriskommunikationen mellan myndigheter, medier och medborgare fungerar, inte minst för att dra lärdomar om hur det går att förebygga och förbereda sig inför sådana situationer i närtid och i framtiden.

Den här studien omfattar en analys av den samlade kriskommunikationen i samband med skolattacken i Trollhättan. Myndigheternas kommunikation till medier och allmänhet granskas, liksom bilden av händelsen i de viktigaste svenska nyhetsmedierna, med särskild tonvikt på hur dessa medier interagerat med sociala medier i olika faser av händelseförloppet. Rapporten fokuserar på de kommunikativa insatserna, och berör inte organisationsfrågor eller sociala frågor i stort.

Rapporten är disponerad på följande sätt: Närmast ges en kort beskrivning av studiens uppläggning, följt av en översikt över tidigare internationell forskning kring området. Därefter redovisas studiens resultat i form av intervjuer med berörda myndighetsrepresentanter och innehållsanalyser av mediebevakningen. I en avslutande del redovisas slutsatser och lärdomar för framtiden.

Studien

Det övergripande målet med studien är att undersöka hur kriskommunikationen i samband med skolattacken i Trollhättan fungerade och analysera hur den efterföljande offentliga debatten om beredskapen inför den här typen av händelser utvecklades. I studien finns ett särskilt fokus på myndigheternas budskap och kommunikativa strategier på olika plattformar/kanaler och på mediebevakning av händelsen och dess koppling till sociala medier.

Studiens syfte är att mer specifikt undersöka:

- myndigheternas kommunikationsinsatser, budskap och målgrupper
- mediernas bild av händelsen, dess olika aktörer och referenser till de sociala medierna

Analysen bygger dels på intervjuer med myndighetsföreträdare och en genomgång av de budskap som kommunicerats, dels på kvantitativa innehållsanalyser av mediematerial kring händelsen.

Den första delen baseras på skriftlig dokumentation från myndigheter i samband med skolattacken och med intervjuer med företrädare för kommunen, polisen, sjukvården och centrala myndigheter. Intervjumall återfinns i bilaga sist i rapporten.

Den andra delen omfattar innehållsanalyser från webbsajterna av dagstidningarna Aftonbladet, Dagens Nyheter, Expressen och Svenska Dagbladet samt ELA/TT, (Elfsborgs Läns Allehanda/Trollhättans Tidning).

Tidigare forskning

Under de senaste åren har vi flera gånger nåtts av nyheten om skolskjutningar i främst USA, men även från vårt grannland Finland. Offren har främst varit försvarslösa barn, unga vuxna och skolpersonal. Dåden har vanligen utförts av beväpnade enstöringar med psykiska problem med ett hat riktat mot samhället. Vid flera tillfällen har varningssignaler sänts ut från gärningsmännen som bland annat sökt vård för sina problem. I andra fall har de också lagt upp filmer och budskap på nätet och i sociala medier om hur de planerar att genomföra en aktion mot en skola. Ofta har gärningsmännen med stor brutalitet tagit flera ungas liv, för att sedan ta sitt eget liv eller bli dödad av polis. Signalerna och kännedomen om gärningsmännen har ofta resulterat i en efterkommande debatt om ansvarsfrågor och om samhällets upplevda oförmåga att skydda sina medborgare.

Skoldåden har uppmärksammats stort internationellt. I den efterkommande debatten har det handlat om huruvida detsamma kan hända även i Sverige. Händelserna har haft fokus på en generös vapentillgång, om kränkta personer och om en extrem livssyn.

En viss typ av beredskapsplanering angående skolskjutningar har genomförts inom skolväsendet utifrån de händelser som inträffat i USA och Finland. Att området säkerhet i skolan kommer att bli en stor fråga framöver kan konstateras redan nu.

Skolattentat eller skolskjutningar är undantagslöst också mycket stora nyheter och bevakas på ett likartat sätt av de stora nyhetsmedierna. En studie som jämförde de klassiska tre stora tv-nätkanalerna i USA – ABC, CBS och NBC – fann att omfattningen av bevakningen till stor del följde hur ”våldsamma” de olika händelserna varit och hur många som dödats vid attackerna. Formen för rapporteringen var också mycket likartade med händelsebevakning ”live”, följt av uppsamlade av reaktioner och vittnesmål och slutligen analyser och debatter kring frågan varför den här typen av händelser inträffar (Maguire et al. 2002).

Men mediebilderna av dessa händelser är främst intressant för frågan om hur den påverkar människors uppfattning av vad som inträffat och varför det har skett. Medierapporteringen – och i synnerhet mediernas vinkling – är inte oväsentlig när det gäller att förstå hur människor reagerar efter en dramatisk händelse. Inom medieforskningen har också uppmärksammats hur upplevelser av gemensam solidaritet eller kollektiv skuld kan förklaras av mediebevakningen och om denna lyfter fram händelsen som något som samlar eller splittrar samhället där den dramatiska händelsen inträffat (Letukas et al. 2009).

En medierapportering som fokuserar på offren, deras anhöriga och som låter företrädare för lokalsamhället komma till tals och ge uttryck för sin sorg och medkänsla kan antas öka gemensam samling och solidaritet, medan en rapportering som fokuserar på brottet, gärningsmannen och domineras av expertkommentar kring underliggande sociala problem kan leda ökad känslor av kollektiv skuld och minskat förtroende för samhällsliga institutioner.

Det är ont om forskningsmässiga jämförelser mellan skolattacker i olika länder, men en analys av skolskjutningar i USA och Finland pekar på att mediegestaltningarna av attackerna i alla fall kan sägas vara en bidragande orsak till hur händelserna i efterhand uppfattas av invånarna på platsen. Studien

kommer till slutsatsen att uttrycken för samhällelig solidaritet var som störst i de fall där ledande medier också haft ett fokus på offer och drabbade – och där lokalsamhällets företrädare varit mer av subjekt än objekt i rapporteringen (Hawdon et al. 2012).

Andra studier indikerar att mediernas gestaltningar av händelser av den här typen växlar över tid och kan vara en dynamisk process där fokus förändras. En analys av New York Times bevakning av skolskjutningen i Columbine 1999 visade att antalet artiklar med gestaltningarna på samhällelig nivå stadigt ökade under en månad efter händelsen, medan gestaltningarna på individnivå sjönk konstant för att till sist helt försvinna (Chyi & McCombs 2004). Uppföljande forskning har jämfört bevakningen av Columbine med skolskjutningen i Virginia Tech 2007 och konstaterat att gärningsmannens etniska bakgrund (Asien) fick relativt större utrymme jämfört med de två vita gärningsmännen 1999 (Part et al. 2012).

MYNDIGHETERNAS KOMMUNIKATION

Myndigheters kommunikation vid en händelse som skolattacken i Trollhättan blir på sätt och vis rak och enkel, när det som inträffar är konkret, om än svårt för människor att ta in. Samtidigt är allmänhetens och mediers krav på snabb information om det som har hänt hela tiden närvarande, även under den allra första fasen av krisen som riskerar att präglas av kaos. Innan myndigheter har hunnit skapa sig en bild av vad som har inträffat är spekulationer i fullt omlopp.

Dessa omständigheter innebär nya utmaningar för kriskommunikationsarbetet. För att få en bild av hur myndigheternas kommunikation såg ut i samband med skolattacken i Trollhättan har personliga intervjuer genomförts med företrädare för polisen, kommunen och sjukvården i Trollhättan, och med de personer som under den aktuella händelsen hade ett ansvar för myndighetens kommunikation, övergripande eller operativt (tabell 1).

En kompletterande intervju har också genomförts med nyhetschefen vid den lokala tidningen i Trollhättan, för att få en bild av hur medierna upplevde samspelet med myndigheterna. Intervjuerna genomfördes under maj månad 2016. De var semistrukturerade och de spelades in och transkriberades i sin helhet. Intervjumanualen framgår av bilaga 1 till denna rapport.

Tabell 1. Intervjuer med myndighetsföreträdare

Intervjuperson	Titel
Niklas Claesson	Kommunikationschef region-sjukvården, Västra Götaland (NU-sjukvården)
Per Ivarsson	Internkommunikatör Trollhättans stad
Peter Asp	Informationschef Trollhättans stad
Jack Lennartsson	Kommunpolis Trollhättan
Thomas Fuxborg	Presstalesman Polisen Västra Götaland
Marita Engqvist	Nyhetschef TTELA (Trollhättans Tidning och Elfsborgs Läns Allehanda)

Polisen

Planeringen och organiseringen av polisens externa kommunikation utgick från Polisorganisation Väst i Göteborg. Presstelefonerna bemannades i Göteborg och presstalesmannen Thomas Fuxborg sändes till Kronan för att hantera medier på plats. På väg från Göteborg till Trollhättan koncentrerade han sig inför uppgiften.

Under tiden i bilen försökte jag lägga upp en bild av hur det kunde tänkas se ut på skolan och vad som kunde ha hänt. Så jag satt tyst på vägen upp och det var rätt skönt, för då kunde jag förbereda mig mentalt på vilken min roll skulle bli. Jag har varit på brottsplatser förut i akuta lägen men det här var ju något speciellt.

Väl framme upplevde Fuxborg situationen vid skolan som besvärlig med en stor samling människor, såväl allmänhet som journalister. Många bröt avspärningsbanden och försökte ta sig in i skolan där eleverna fortfarande var kvar av säkerhetsskäl. Presstalesmannen gick in i skolan och blev visad runt av poliskollegor för att få en någorlunda klar bild över hur det hela hade gått till och hur många som var skadade och förda till sjukhus.

När jag kom ut igen förstod jag att det fanns ett väldigt stort behov av att informera inte bara media utan alla andra människor som stod där, de var ju jättemånga! Det ligger ju inte i min roll som presstalesman men jag förstod att det fanns en poäng i att lugna ner stämningen lite, för det spreds ju massor av rykten. Jag ropade högt att jag skulle ha en kort information 200 meter längre bort och då kom det rätt mycket folk, både journalister och allmänhet, och jag berättade det jag kunde gå ut med.

Presstalesmannen upprepade samma procedur två gånger till utanför skolan och kommunicerade det han bedömde att han kunde offentliggöra. Senare under eftermiddagen anordnade polisen och kommunen gemensamt en presskonferens i stadshuset där Fuxborg medverkade.

Under denna inledningsfas var kommunpolis Jack Lennartsson inkopplad i polisens logistik- och stödorganisation som bland annat ansvarade för behoven av resurser, fordon samt mat och vatten till personalen. Han informerade också kommunens och sjukhusets staber om lägesbilden och underrättade alla rektorer och Kronans skolpersonal.

Kommunen

I stadshuset började kommunikatörernas telefoner ringa strax efter att kommunalrådet hade informerat dem om attacken. Informationschef Peter Asp begav sig till Kronan där han gjorde upp en första kommunikationsplan med polisens presstalesman Thomas Fuxborg, kommunalrådet och insatsledaren från polisen. Strategin var att polisen skulle ansvara för den initiala kommunikationen eftersom man utgick ifrån att frågorna till en början skulle beröra vad som hade hänt och vem som hade utfört gärningen. På plats i skolan beslöt man också att en presskonferens skulle hållas i stadshuset kl. 16.00. Kommunrådet och informationschefen tog då också beslutet att ingen i den kommunala organisationen skulle uttala sig för medierna förutom informationschefen. Peter Asp menar att det fanns två huvudsakliga argument för detta beslut.

Dels var alla i hela organisationen i chock och många som var intressanta för media hade fullt upp med att klara sig själva och sina medarbetare så det var ingen som ville prata med media. Dels var det inte läge att en sa si och en sa så. Vi ville ha en röst, ett budskap utåt. Jag meddelade medierna som ringde att en presskonferens skulle hållas och att vi hade fullt fokus på att försöka förstå och hantera situationen. Och medierna förstod faktiskt det. De var också chockade.

Samtidigt i stadshuset upplevde internkommunikatören Per Ivarsson läget på kommunikationsavdelningen som kaotiskt. Eftersom informationschefen, som är ordinarie i krisstaben, blev kvar i skolan Kronan under inledningsskedet ersatte Ivarsson honom i krisstaben, medan Ivarssons ordinarie krisfunktion i sin tur inte besattes av någon.

Ska man sammanfatta allt det här så blev det väldigt kaotiskt, med telefoner som ringde hela tiden... Växeln hörde av sig och ville ha information, det ringde förtvivlat till dem och de ville veta vad de skulle säga och jag behövde klartecken om vilken information vi kunde gå ut med. Efter första mötet vid elva, halv tolv, kunde vi bara bekräfta att attacken hade inträffat och att POSOM-gruppen¹ var på plats. Det kändes som torftig och gammal information som vi kom med och det var frustrerande. Dessutom var ju inte Peter på plats, så det var kaotiskt.

På kommunens hemsida la man ut sparsamt med information om vad som hade hänt och om hur många som var skadade och dödade. Trafiken till webbplatsen var omfattande. Allt som lades ut översattes till de stora invandrarpråken eftersom Kronan ligger i ett bostadsområde med många utrikesfödda. På facebook länkade man till hemsidan och informationen som fanns där. Man bestämde tidigt att om det skulle komma frågor och inlägg på facebook skulle dessa inte besvaras, men inga sådana inkom. Per Ivarsson:

Det som kändes bra var att vi kunde skriva på hemsidan om alla som hörde av sig och erbjöd sin hjälp, t.ex. att moskén och kyrkan var öppna och att POSOM-gruppen hade upprättat ett center. Men jag kände mig också maktlös och ville kunna hjälpa till mer, bidra med ytterligare information som skulle kunna ha underlättat för våra medborgare i den svåra situationen.

Gärningsmannens identitet blev känd relativt tidigt, även om den inte hade kommunicerats officiellt. Medierna tog reda på vilken skola han hade gått på och ringde skolpersonal för att fråga hur han hade varit som elev. Personalen fortsatte att hänvisa till informationschefen som fick motta en enorm mängd samtal under hela dagen, även från internationella medier. Vid presskonferensen ställdes många skolrelaterade frågor om hur skolan hanterade situationen och hur läget var vid Kronan. Peter Asp upplevde att polisen var ovanligt snabb med att gå ut med information under presskonferensen.

Då gick polisen ut med att de visste vem gärningsmannen var och att det var ett rasistdåd och de var rätt öppna på presskonferensen tycker jag. Jag säger inte att det var fel, men jag blev förvånad själv att de sa så mycket så tidigt, men det hade de säkert på fötterna för.

Sjukvården

Den första informationen NU-sjukvårdens kommunikationschef, Niklas Claesson, fick om skoldådet var att det var en knivattack och att det kunde vara upp till tio skadade. Mycket snart därefter började medierna ringa till Claessons mobil. Han hann ringa några samtal till personer på ambulansen som stod i direktkontakt med personal på plats för att få mer information om vad som hade hänt. Därefter blockerades linjen helt av inringande samtal från medier av olika slag och nationaliteter, och Claesson hade svårt att komma i kontakt med sina två kommunikatörskolleger som var på ett möte i Göteborg.

Min telefon var i konstant trafik. Det gick från noll till hundra direkt och det var en blandning av lokala, nationella och internationella medier. Det första jag tänkte var att jag måste varsla mina kolleger i Göteborg, för att säga åt dem att åka tillbaka till Trollhättan, men även om jag har dem som snabbval på telefonen så hann jag inte ringa upp eftersom det ringde konstant.

¹ POSOM är en förkortning för Psykiskt och socialt omhändertagande och är Trollhättans stads stödgrupp vid kriser.

Eftersom den första informationsbilden var relativt osäker kunde Claesson inte delge medierna så mycket, men ganska snart konstaterades att fyra personer hade transporterats till sjukhuset.

Kommunikationschefen valde tidigt att tillämpa mer transparens än han vanligtvis gör i kontakten med medierna. Han menar att sjukvården vid exempelvis en trafikolycka är väldigt restriktiv med att gå ut med information om skadeläget, men att skolattacken vid Kronan var en händelse av speciell natur, delvis beroende på det hårda medietrycket.

Dels blir det en enorm extern press och ett enormt informationssug, dels har man tanken ”kan det bli konsekvenser om vi håller igen på informationen, t.ex. om personer tar sig till sjukhuset?” Vi visste att det bland de fyra skadade också fanns en gärningsman, men vi visste inte om det förelåg en hotbild mot sjukhuset. Jag valde att vara mer transparent och mer detaljerad än vi brukar vara. Utifrån situationen bestämde jag mig för att säga mer än vad jag hade gjort i en vanlig situation.

När kommunikationschefen lyckades komma i kontakt sina kolleger begav de sig tillbaka till Trollhättan, men fram till klockan tolv skötte Claesson ensam den externa kommunikationen. Webbplatsen uppdaterades med korta bulletiner och trafiken var omfattande. Även medierna hänvisade till sjukvårdens hemsida, exempelvis då sjukvården upprättade telefonnummer för anhörigstöd och bad medierna om hjälp med att få ut information om detta. Många redaktioner publicerade denna information som spreds väldigt snabbt.

Relativt snart efter att händelsen var över på skolan började många anhöriga ta sig till sjukhuset. Som mest på eftermiddagen vistades 300 personer i en lokal som är utsedd för situationer som denna. Ett stort antal poliser övervakade folksamlingen eftersom man var osäker på om det fanns någon hotbild mot sjukhuset. Niklas Claesson:

När det bekräftades att gärningsmannen hade avlidit så förstod vi att en potentiell hotbild mot sjukhuset minskade. Så länge han fanns i livet fanns en möjlig risk att anhöriga och andra skulle utföra hämndaktioner.

Claesson upplevde att polisen gjorde ett väldigt bra arbete på plats på sjukhuset och att läget aldrig blev verkligt problematiskt, även om det uppstod vissa oroshärdar. Något som försvårade situationen var dock att identifieringen av dödsoffren tog lång tid.

När identifieringen drog ut så länge på tiden uppstod en misstro, frustration och en ilska, men polisen gjorde ett väldigt bra jobb för att hålla det under kontroll. Jag tror att om vi hade hållit igen mer som vi skulle ha gjort i ett normalläge, då vi är väldigt tysta med vad vi gör med de patienter vi har, så kanske det hade bubblat mer.

Kl. 13.30 höll sjukhuset en presskonferens för att berätta om vad som hade hänt från det att ambulanserna hade anlänt till sjukhuset. Beslutet om presskonferens motiverades till stor del av behovet att lätta på trycket från medierna vilka kunde hänvisas till presskonferensen för mer information.

Presskonferensen fick i viss mån önskad effekt, och framåt kvällen klingade samtalen från medierna av. I utvärderingen av NU-sjukvårdens hantering av händelserna i samband med skolattacken slås fast att presskonferensen uppskattades mycket av medierna (Analysgruppen VGR 2016).

Från denna inledande redogörelse av hur myndigheternas kommunikationsarbete såg ut under de första timmarna efter attacken vid Kronan flyttas nu fokus över till medierna. Dels beskrivs den lokala tidningens arbete under denna dag, dels återges hur myndigheter och medier upplever att samspelet dem emellan fungerade.

Mediernas rapportering

Den 22 oktober 2015 blev en dag som skilde sig från alla andra dagar som nyhetschef Marita Engqvist dittills hade upplevt på lokaltidningen TTELA. Tidningen fick väldigt tidigt ett anonymt tips om attacken vid Kronan, vilket ledde till att medarbetare snabbt kunde vara på plats och ta bilder. Detta medförde att andra medier, såväl nationella som internationella, kontaktade lokalredaktionen för att be om bilder och information eftersom det i inledningsskedet var svårt att hitta information i andra kanaler. Nyhetschefen beskriver den första timmen efter attacken som kaotisk, eftersom redaktionens telefoner ringde oavbrutet. När de andra mediernas egna medarbetare började anlända till Trollhättan och kunde ta egna bilder lugnade det ner sig på lokaltidningen.

Vi blev något slags länk mot övriga Sverige och världen, vilket vi inte hade kraft, möjlighet och energi att klara av. Det tog väldigt mycket tid, tid som vi den första timmen hade behövt för att få fokus på det som hände.

Nyhetschefen är i efterhand självkritisk till att hon till en början prioriterade servicen till andra medier framför att fokusera på de egna reportrarna.

Det är praxis att vi medier hjälper varandra vid stora händelser, men i vanliga fall, om det är till exempel en trafikolycka, då ringer en eller två tidningar och frågar om de får köpa bilder av oss. Då hinner jag prata med dem och skicka bilder, då vill man ju hjälpa till, men i det här fallet höll det på att stjälpas oss. Det vi kom fram till snabbt när det första kaoset hade lagt sig, var att vi ändå hade en fungerande organisation.

En omständighet som präglade nyhetsredaktionens arbete under dagen var att det florerade väldigt många spekulationer om vad som hänt. Tidningens reportrar fick tips via sociala medier och mejl och hade svårt att värdera sanningshalten i alla uppgifter. Vid ett tillfälle under dagen publicerade TTELA information som senare visade sig vara felaktig, nämligen att gärningsmannen dog direkt på brottsplatsen.

Marita Engqvist menar att många rykten uppstår i sociala medier men att traditionella medier också lätt kan dras med. Hon upplever dock att det vid Kronanattacken fanns tydliga skillnader mellan hur lokalmedier och övriga medier agerade, både när det gällde rykten och andra aspekter av rapporteringen.

Det är ju svårare för oss därför att det är så nära och vi måste ha en viss varsamhet. Både offren och gärningsmannen hade ju syskon, mammor och pappor i stan. Vi var varsammare och lite försiktigare och i efterhand har vi fått positiv ”cred” för det. Jag ska inte döma ut andra medier, de har en annan roll än vi har, men de var ju otroligt snabba ut med namn och rykten och bild. Vi tänkte några varv till och unnade oss att vänta två minuter ibland innan vi gjorde vissa saker. Det var ju också så att vi skulle vara kvar i Trollhättan efter allt detta, medan kvällstidningarna sa tack och hej när händelsen var över.

Myndigheter och medier

Samspelet mellan myndigheterna och medier kan se väldigt olika ut vid olika typer av kriser. Vid en viss händelse kan medierna fungera som en mycket viktig och värdefull samarbetspartner i kommunikationen till allmänheten, medan de vid en annan kris kan upplevas som en granskande part med ett budskap som motsäger myndighetens egen kriskommunikation. Vid skolattacken i Trollhättan var myndigheterna överlag nöjda med mediernas bevakning och agerande. Polisens Thomas Fuxborg ser en stor nytta med att vara närvarande där medierna är.

Jag tycker det funkade bra faktiskt. De gör ju sitt jobb och det var inga konstigheter. Det handlar om ett ömsesidigt förtroende som man bygger upp genom åren. De flesta har man jobbat med tidigare. Jag tror att de vet, att när någon av oss kommer ut på platsen kommer de att få svar på sina frågor och då lugnar det ner sig. De vet att de kommer att kunna leverera tack vare att vi är där.

Kommunpolis Jack Lennartsson menar att en konkret incident – som en våldsgärning med en början och ett slut – är enklare för medierna att bevaka.

I det här läget var det ju en konkret händelse, som de kunde ta på, konkret och direkt, med dödligt våld. Det blev nog lite lättare för dem, de behövde inte spekulera. Det var fakta.

Flera av myndighetsföreträdarna i vår studie reagerade emellertid negativt på några händelser som de klassificerar som övertramp från mediernas sida i samband med skolattacken. Sjukvårdens kommunikationschef Niklas Claesson anser att samspelet med medierna i stort fungerade väl, men han reagerade väldigt starkt på en incident som inträffade på sjukhuset dagen efter skoldådet.

En fotograf och en reporter från en kvällstidning gick in till den 15-åriga pojke som dagen innan hade skadats och opererats. När Claesson kom in i salen hade de börjat ställa frågor och ta bilder och han uppmanade dem att avlägsna sig. Journalisterna hävdade att de hade fått tillåtelse från de anhöriga, men det visade sig senare att de hade övertalat modern som egentligen inte ville medverka i medierna. Liksom nyhetschef Marita Engqvist anser Claesson att lokala och tillresta reportrar har vitt skilda sätt att arbeta.

Att tränga sig på ett barn som mindre än ett dygn tidigare hade legat på operationsbordet och svävat mellan liv och död... Där kan man se en tydlig skillnad mellan lokalmedias och kvällspressens förhållningssätt. Aftonbladet och Expressen flyger ju hit personer som ska skapa rubriker. Lokalmedias journalister har vi ju däremot en relation med i det dagliga, vi är ju beroende av varandra och det blir något helt annat. De som flyger hit har ju inget behov av att odla relationer med oss eller vice versa.

Kommunens internkommunikatör Per Ivarsson är kritisk till en annan incident som inträffade kort efter attacken, när krisstaben satt samlad i kommunhuset.

Vi kopplade upp någon kvällstidnings livesändning från Kronan så vi kunde se den på storbildsskärmen. Jag blev både förvånad och irriterad när jag plötsligt hörde vår webbredaktör – utan vetskap – prata i sändningen. Hon hade ingen aning om att de frågor hon besvarade i telefon skulle återges i den formen. Informationen hon hade tillförde ingenting ytterligare, men framförallt upplevde jag det som ett etiskt övertramp från tidningens sida. Hade det varit så svårt att fråga: ”Vi kör live här – är det okej att du är med?”

Kommunens informationschef Peter Asp upplevde att mediebevakningen i stort var värdig och att det var tydligt att även medierna var tagna av det som hade skett. Något som han dock reagerade negativt på var en nyhetsvinkel i ett av nyhetsprogrammen på TV som Asp anser var felaktig. Han menar också att både SVT:s och TV4:s morgonsoffprogram var väldigt påstridiga i sina övertalningsförsök att få honom att medverka.

Vi hade haft en presskonferens kl. 16 på torsdagen och skulle ha en till på fredagen kl. 13. Vi hade bestämt att inte ställa oss framför Kronan och säga samma sak tre gånger, men de är inte vana vid att få nej. Min tolkning är att de ville få en bra vinkel. Jag förstår ju hur de tänker, att de vill stå utanför skolan dagen efter att det här har hänt och berätta om hur stämningen är, men vi var ju inte intresserade av att veva det gång på gång.

Ur den lokala tidningens perspektiv beskrivs samarbetet med myndigheterna som tillfredsställande under skolattacken och nyhetschef Marita Engqvist uppskattade särskilt att myndigheterna väldigt tidigt planerade att hålla pressträffar vid Kronan och presskonferenser i Stadshuset.

Jag skulle vilja säga att det i stort sett funkade väldigt bra. Det som ställde till det för både oss och myndigheterna var att det florerade väldigt många rykten. Som media är det väldigt svårt att veta om man ska springa på rykten och det tog ett tag innan vi kunde få informationen bekräftad från officiella källor.

Visserligen kunde Engqvist uppleva att de hade svårt att få kontakt med t.ex. ansvarig skolpersonal eftersom kommunen snabbt bestämde sig för att endast ha en talesperson gentemot medierna, men samtidigt fanns en stor förståelse vid lokaltidningen för att personalen inte ville medverka i medierna.

Det ledde till att vi stötte på lite bekymmer när det gällde den kontaktytan. Vi fick prata med kommunens informatör, presstalesman och kommunalråd o.s.v. men vi hade velat komma lite närmare där. Samtidigt hade vi också förståelse för att det här var människor som i det läget struntade i allt vad media och kvällstidningar hette.

Engqvist menar dock att samspelet med myndigheter inte alltid fungerar lika bra.

Annars när det har varit stora händelser har vi kunnat irritera oss på myndigheter som inte förstår att de måste ge oss information, ordna en presskonferens och ta sig tid att prata med oss, men i det här fallet tror jag att de direkt förstod att ”är vi smarta nu så ger vi media det vi kan ge dem, istället för att media ska ringa ner oss och springa och jaga oss.”

Överlag anser både myndigheter och medier att samspelet mellan dem fungerade väl. Kanhända blev dock myndigheters besvikelse gentemot de medier som man vid några tillfällen ansåg agerade ovärdigt större än den skulle ha varit vid en kris av mindre allvarlig natur eftersom händelsen berörde på ett djupt plan. Man är van vid att inte samtycka till alla arbetsmetoder som journalister använder sig av, men de övertramp som begicks denna gång väckte extra negativa reaktioner.

Spekulationer och svåra budskap

Kommunikation är i sig sällan helt oproblematiske. När kommunikationen vid en allvarlig kris därutöver utmanas av tidsbrist, scenarier som inte ryms i krisplaner och pressade lägen kan feltolkningar och spekulationer lätt uppstå,

vilket kan försvåra myndighetens eget kriskommunikationsarbete. Man kan dessutom behöva kommunicera väldigt svåra budskap till berörda. Här beskrivs några problematiska situationer som myndigheterna ställdes inför i samband med skolattacken.

Spekulationerna var många under de första timmarna efter händelsen i Kronan. Polisens presstalesman fick höra talas om rykten både på plats utanför skolan och genom sina kolleger i Göteborg. Ett sådant rykte var att en annan skola i Trollhättan var bombhotad eftersom en bombgrupp från polisen hade observerats i närheten av skolan. Kommunpolis Jack Lennartsson tror att spekulationer som denna kan förebyggas genom en tydligare kommunikation från polisens sida.

Vi fick ju ganska tidigt reda på vem gärningsmannen var och då säkerställde man hans adress och spärrade av lägenheten och eftersom det var den här typen av angrepp fanns en risk att han skulle ha hittat på något i sin lägenhet. Därför åkte bombgruppen dit med specialfordon. Det som var lite otur var att hans lägenhet låg intill en annan skola och då blev det spekulationer om att det var hot mot en till skola. Vi hade kunnat vara tydligare där och sagt att ”Vi vet var gärningsmannen bor och just nu genomsöker vi bostaden och den ligger nära en annan skola, så det är inte skolan som är intressant utan bostaden”. Det kan man ju lära sig av.

Ett budskap som feltolkades och fick spridning i sociala medier var att det var slut på blod på sjukhuset i Trollhättan. Detta medförde att sjukhuspersonal och allmänhet begav sig till blodcentralen för att lämna blod, men dessa personer fick vända i dörren eftersom personalen inte hade tid och resurser att ta hand om blodgivarna. Dessutom kom en del personer som inte tidigare hade varit blodgivare och inte kunde lämna blod direkt innan provtagning och analyser hade gjorts, vilket tar flera dagar. Att uppgiften började cirkulera i sociala medier berodde på att sjukvården i Trollhättan hade vänt sig till andra närliggande blodcentraler med förfrågningar om blod för att försäkra sig om att det skulle finnas reserver om det skulle ta slut under dagen. Sjukhuset i Borås gick då via sociala medier ut och bad sina redan inskrivna blodgivare att boka tid för att lämna blod eftersom de själva inte hade så stora lager vid tillfället. Uppmaningen avslutades med ”Dela gärna inlägget så det når så många som möjligt, så snart du kan.” Kommunikationschef Niklas Claesson:

Då spreds det i sociala medier att det var slut på blod här i Trollhättan och det rullade på, så både personal och allmänhet strömmade till för att lämna blod på sjukhuset, vilket man inte hade kapacitet att möta. Då var vi tvungna att dementera det och det gjorde vi på hemsidan och muntligt i media. Så det var en stökig sak, men det blev ju mer en hantering för blodcentralen att möta folk i dörren och förklara att det inte stämde.

En händelse av mer allvarlig karaktär som kan sorteras in under rubriken bristande kommunikation är att det kommunicerades till medierna att ett av offren hade avlidit innan de anhöriga hade underrättats. Polisens presstalesman Thomas Fuxborg fick informationen om dödsfallet innan han skulle hålla sin andra pressträff utanför skolan och han dubbelkollade med polisens förundersökningsledare på sjukhuset att det gick bra att publicera uppgiften och att de anhöriga var underrättade. Fuxborg fick klartecken och informerade medierna på plats vid Kronan, men det visade sig att offrets familj vid den tidpunkten inte visste om att deras anhörige hade avlidit. Fuxborg beklagar den

brist i kommunikationen som orsakade denna incident. Sjukvårdens kommunikationschef Niklas Claesson menar att sjukhuset fick bemöta reaktioner på mediernas uppgifter utan att vara säkra på vad polisen egentligen hade tillkännagivit.

Polisen gick ut och bekräftade att en person hade avlidit innan identifieringen var klar och de anhöriga hade fått information. Vi blev lite tagna på sängen för vi fick ju en svallvåg av frågor. Det känns olustigt att agera på något när inte vi vet vad polisen egentligen har sagt. En erfarenhet från sådana här händelser är att det ofta figurerar information om att polisen har bekräftat något men i själva verket kan en polisman ha sagt ”så är det nog” och det är ju inte en officiell kommunikation.

Något annat som inträffade och som både kommunikationschefen för NU-sjukvården och kommunpolisen Jack Lennartsson upplevde som särskilt tungt och mycket svårt att kommunicera till de berörda var att alla anhöriga inte fick möjlighet att ta avsked av de avlidna. De skäl som framfördes var att polisen beslutade om rättsmedicinsk undersökning som av praxis inte sker på det behandlande sjukhuset. Jack Lennartsson:

Jag var på ett möte med anhöriga till en av de avlidna och två ansvariga läkare och jag måste säga att jag inte heller kunde förstå det varför de inte fick ta avsked. Jag hade inget bra svar till dem. Det var stopp av förundersökningsskäl och det var svårt för mig att förklara för dem. Man kanske drar någon lärdom av det, det får man hoppas. Man måste ju ta i beaktande att det är mycket känslor.

En annan sak som kommunpolisen tycker har varit tungt i efterarbetet är att alla boende i området inte är övertygade om att gärningsmannen avled efter attacken.

Fortfarande ett halvår efteråt går det rykten om att han inte är död. Det svar vi har att ge är att vi har en rättsprocess i Sverige med obducenter och läkare. Man önskar att människor ska ha en tro på svenska myndigheter i Sverige och känna sig säkra på att gärningsmannen inte finns längre. Men ändå rullar det på.

Sammanfattningsvis uppstod vid skolattacken såväl spekulationer, kommunikativa misstag och besked som var svåra att kommunicera. Huruvida sådana svårigheter kan bero på och förstärkas av det allt högre tempo som präglar vår tids informationssamhälle berörs i kommande avsnitt.

Konsekvenser av ett högre tempo

Det senaste decenniet har en genomgripande medieutveckling skett, inte minst på det teknologiska området, vilket har möjliggjort ögonblicklig medierapportering till medborgarna. Denna förändring har i grunden påverkat mediernas redaktionella arbete och drivit fram ett tempo som i hög grad bestämmer villkoren för vår tids mediebevakning. Det handlar därmed om nättidningarnas livesändningar och vana att uppdatera löpande, men också om sociala medier som påverkat människors tillgång till såväl information som rykten och spekulationer i samma stund som stora händelser sker.

Per Ivarsson vid kommunen och Niklas Claesson, NU-sjukvården, reflekterar båda över mediernas förändrade tempo.

Tidigare gick journalister hem efter att ha gjort ett reportage, de hann smälta intrycken och skriva ner allt, och så kom artikeln ut dagen efter. De hann bolla texten med någon och kontrollera citat. Men genom digital publicering är tempot uppskruvat till max och det gäller att vara först när racet går – och risken är då att ändamålet helgar medlen. Tillförlitligheten i uppgifterna äventyras och man riskerar etiska övertramp. (Per Ivarsson).

Hade det här varit för tio-femton år sedan hade dagen kunnat förlöpa ganska lugnt, för pressläggningen var kl. 22 på kvällen. Radio och tv skulle ju varit på, men tidningsmedia skulle inte alls ha samma stress. Morgondagens artikel skulle ju inte tryckas förrän på kvällen (Niklas Claesson).

En händelse som visar att det snabbare tempot innebär nya utmaningar för myndigheterna är det som skedde vid Kronan väldigt snart efter attacken. Polisens presstalesman Thomas Fuxborg konfronterades då av en journalist utanför skolan som visade honom en bild i mobilen på gärningsmannen i förklädnad. Journalisten ville veta om bilden föreställde gärningsmannen, men presstalesmannen som tidigare inte hade sett bilden kunde inte kommentera detta.

På vilka sätt har då myndigheters kriskommunikation påverkats av denna utveckling? Per Ivarsson menar att myndighetens trovärdighet skulle stå på spel om de skulle anpassa sig alltför mycket efter mediernas tempo.

Det tar ju tid att bilda sig en uppfattning. Vi har en skyldighet att gå ut med korrekt information, hellre torftig än felaktig och spekulerande. Vi får inte hamna där, då anser jag att vi gör vi fel. Det handlar om vår trovärdighet. Vi är kanske lite sena, men då går vi också ut med det som är rätt och riktigt. Vi kan säkert bli snabbare, men det får aldrig ske på bekostnad av kvaliteten på den informationen som vi lämnar.

Polisens Thomas Fuxborg anser inte att polisen har fått en lägre tröskel att gå ut med information på grund av att medierna har en större benägenhet att gå ut med obekräftade uppgifter för att sedan korrigera det som visar sig inte stämma.

Det är väldigt viktigt för oss att inte åka med i det här, för det är så svårt att kontrollera informationen. Det går så ruggigt fort. När ett rykte väl har spritts är det jättesvårt att backa hem på det. Folk vill ju gärna ha en kommentar runt rykten, men där får man akta sig. Om vi går ut och dementerar eller bekräftar rykten är det ju ryktesspridningen som hela tiden ska bestämma vad vi ska kommentera och inte.

Något som dock talar för att myndigheternas kriskommunikation påverkades av ett högre tempo i mediernas rapportering vid denna händelse är att NU-sjukvårdens kommunikationschef Niklas Claesson, vilket tidigare nämnts, valde att vara mer transparent och detaljerad gentemot medierna vid skolattacken än vad han vanligtvis brukar vara. En anledning till detta uppger han var det intensiva medietrycket och det stora suget efter information.

När polisens presstalesman informerade medierna på plats utanför Kronan kunde han tillgodose mediernas krav på snabba lägesuppdateringar utan att gå ut med obekräftade uppgifter och därigenom ge avkall på myndighetens krav på kvalitetssäkrad information. Det som emellertid hände när han fick klartecken om att han kunde informera om det tidigare nämnda dödsfallet var att mediernas omedelbara rapportering skyndade på ett kommunikationsbeslut som visade sig vara förhastat. Om skolattacken hade inträffat för tjugo år sedan

skulle däremot medierna ha haft möjlighet att vänta tills hela bilden av det som hade hänt var tydlig.

Sammanfattningsvis finns det skäl att tro att den snabbhet som präglar mediernas redaktionsarbete och publicering också påverkar myndigheternas kommunikation. Även om myndigheter strävar efter att hinna kvalitetssäkra uppgifter och inte ge ut obekräftad information till medierna kan ett extremt medietryck innebära att man ser sig tvungen att ta snabbare beslut om vad man kan kommunicera.

En typ av kommunikationskanaler som ofta förknippas med snabbhet är de sociala medierna och hur myndigheterna använde sig av dem under skolattacken beskrivs härnäst.

Sociala medier

Många svenska myndigheter använder sociala medier i sitt dagliga kommunikationsarbete och en relativt stor del av dem har också introducerat dessa kanaler i sitt kriskommunikationsarbete, även om den egna hemsidan fortfarande är central, såväl i kris som i vardag (Ottestig 2015). Skolattacken var dock en händelse vid vilken samtliga myndigheter i den här studien uppger att de använde sig av sociala medier i begränsad utsträckning. Niklas Claesson, NU-sjukvården:

Vi la ut en länk på facebook till vår webbplats där vi uppdaterade läget, så vi hänvisade dit. Där hade vi också telefonnumret till anhörigstöd, men vi använde inte sociala medier mer än så.

Kommunens informationschef Peter Asp ser fördelar med sociala medier vid händelser som medborgarna snabbt behöver få information om, till exempel om dricksvattnet blir otjänligt i en stadsdel. Den snabba spridningen i sociala medier kan då vara till stor nytta. I fallet med Kronan menar han emellertid att sociala medier inte fyllde någon större funktion, åtminstone ingen positiv sådan. I kommunens vardagliga arbete används facebook, medan twitter har valts bort.

Hemsidan är alltid vår huvudkanal när det gäller stora, tunga viktiga nyheter och beslut. Sedan har vi facebook för att även kunna lägga ut lite lättsammare nyheter som inte alltid ligger på hemsidan. För de hårda och tunga nyheterna är det hemsidan först och facebook sedan. Om vi också skulle använda twitter skulle vi behöva mer resurser. Vi tycker att det är bättre att vi har ett par kanaler som vi är bra på än flera stycken som vi inte hinner med.

Polisen i Trollhättan planerar att starta upp en facebookside och kommunpolis Jack Lennartsson kan se flera fördelar med att använda sig av denna kommunikationsväg, inte minst för att myndigheter kan förekomma medier och undvika ryktesspridning.

Jag har ju sett att andra facebooksidor har fått ett oerhört genomslag, så jag tycker att vi ska vara med. Vi måste vara moderna och vara med i tiden. Man kan samlas in information och man kan få ut information, man kan klargöra saker och man kan döda ryktesspridning. Medier ska ju alltid vara först, men om man kan vara före dem med relevant information, då avvrjor man mycket av det onödiga. Då är de tvungna att balansera sig. Där kan vi ha en läxa att lära.

Lennartsson tror dock inte att polisen i Trollhättan skulle ha hunnit med att kommunicera i sociala medier under Kronanattacken, men tror att kanalerna kan bli viktiga vid framtida händelser.

Det är tveksamt om det hade funnits tid till det, men kanske man en annan gång kan avsätta någon som kan gå ut direkt med den information som vi har kommit överens om att vi kan släppa. Kanske, det kan nog komma dithän och det vore nog inte fel. När det är operativa saker som händer snabbt så är det ju bra, för då kan det ju lugna en del.

Inte heller sjukvården hade tillräckliga resurser till omvärldsbevakning i sociala medier där det tidigt cirkulerade många uppgifter. Niklas Claesson:

Det hände väldigt mycket där, uppgifter fanns ju där fast vi inte hade gått ut med dem, och vi hade inte möjlighet att göra någon riktig omvärldsbevakning. Vi fick till exempel kännedom om att det ganska tidigt fanns bilder på gärningsmannen ute på sociala medier, men det visste vi inte där och då. Vi hade inte besättning för att bemanna sådana funktioner.

Därmed menar myndigheterna att sociala medier spelade en undanskymd roll i deras kommunikation vid skolattacken, vilket torde bero på händelsens art. Kommunen valde exempelvis att direkt via telefon kontakta föräldrarna till alla Kronans elever och behovet som kan finnas vid en annan typ av kris att nå ut till många medborgare var mindre under dessa omständigheter. Dock menar flera myndighetsföreträdare i studien att deras omvärldsbevakning överlag var bristfällig och att de kunde ha haft nytta av de sociala medierna ur det hänseendet, i synnerhet som många rykten spreds.

Lärdomar för framtiden

Skolattacken i Trollhättan var en exceptionell händelse, vilket ledde till att inledningsskedet av krisen i viss mån präglades av chock. I detta läge följdes vissa inarbetade rutiner för kriskommunikation, medan andra sattes ur spel. Några beslut fick fattas med kort betänketid och styrdes mer av intuition än av kriskommunikationsplaner, på grund av de speciella situationer som uppstod. Samtliga myndigheter i vår studie har dock dragit lärdomar som de menar är giltiga också i kriser generellt.

Sjukvården

En lärdom som sjukvården har dragit är att deras samverkan med övriga myndigheter uppvisade en hel del brister och att smidigare kontaktvägar bör utvecklas med andra myndigheter inför kommande kriser (Analysgruppen VGR 2016). Niklas Claesson:

Under den här dagen hade vi på kommunikationsfunktionen på sjukhuset ingen direkt samverkan med polisen och kommunen, men polisen och kommunen hade en tät samverkan sinsemellan. Vi hade ju många poliser på plats här, men vår stab och den särskilda sjukhusledningen hade svårt att komma i kontakt med polisen.

En annan av sjukvårdens slutsatser var att en myndighetsgemensam presskonferens borde ha hållits. Sjukvården ser sin egen presskonferens som ett sätt att hantera ett mycket högt medietryck och att informera om vad som hade inträffat på sjukhuset, men beklagar att de inte blev inbjudna till den som kommunen och polisen anordnade senare under eftermiddagen. Claesson:

I den bästa av världar hade det varit bra att ha allting gemensamt. Vi fick reda på lite senare på eftermiddagen att Trollhättans stad och polisen kallade till en gemensam presskonferens. Vi sökte då kontakt med kommunikationsavdelningen på kommunen och det blev lite som att vi bjöd in oss med armbågen. Jag var på plats i lokalen ifall det skulle finnas frågor till sjukhuset men det var inget gemensamt i det.

Även i sjukvårdens utvärdering (Analysgruppen VGR 2016) slås fast att man bör se över möjligheterna att genomföra gemensamma presskonferenser med polis och kommun för att få en samordnad information. I vår studie menar dock både polisen och kommunen att det är brukligt att sjukvården har egna presskonferenser eftersom de informerar om skadeläget och polisen om brottsläget. Niklas Claesson tror att samarbetet med övriga myndigheter kan förbättras framledes.

Vi har ju behov av att känna varandra bättre. Det jobbar vi med nu. Jag kände till personer till namn men inte mer. Vi har mer etablerade relationer nu, relationer som behövs för att underlätta samverkan. Man lever litegrann i en bubbla under en sådan här händelse och andra lever i sina bubblor och det kan vara svårt att se varandra. Men jag tror att man måste jobba med det hela tiden.

Polisen

En av polisens lärdomar var att det borde ha varit fler presstalesmän på plats, inte minst på sjukhuset där det inte fanns någon, eftersom man inte var medveten om att där samlades så mycket medier. I polisens egen utvärdering motiveras detta behov av att ”snabb och avvägd information är avgörande för att skapa trygghet”(NOA 2016). En annan aspekt som Thomas Fuxborg anser ofta glöms bort är kommunikationen direkt till allmänheten på plats och inte endast via medier.

Vi kanske bör ha en funktion i staben som sköter kommunikationen till allmänheten på plats, direkt från oss och inte via medierna. Vi går igenom allt annat så grundligt, men vem tar hand om de anhöriga? Vem ska informera dem? Den biten tycker jag att MSB borde tänka på i samband med större katastrofer, att man informerar på plats. Det kan vara någon på kommunen, någon på skolan, Räddningstjänsten eller polisen, men det får inte glömmas bort. Jag tror att det har en lugnande inverkan på den pågående händelsen.

Fuxborg har även under tidigare kriser reflekterat över den bristande kommunikationen till allmänheten, bland annat när det kom två plan med svenskar från Thailand till Landvetter efter tsunamin 2004 och Fuxborg som presstalesman ansvarade för att informera journalisterna på plats.

Vi hade ett stort möte med säkert tjugo olika aktörer och vi gick igenom vad som skulle hända, hur mottagningen skulle gå till och hur ambulanserna skulle agera. Vi hade ingen information om vilka som var ombord på flygplanen och hur svårt skadade de var. Det som slog mig när vi stod där, klockan var två eller tre på natten, var att det var 200-300 anhöriga som stod där nere på plattan och det stod 20 journalister som jag skulle prata med. Vi hade gått igenom allt annat så grundligt, men vem skulle ta hand om de anhöriga och informera dem? Jag tog en megafon och berättade vad vi hade fått veta. Om jag hade stått där och väntat ifall min familj skulle dyka upp, då hade jag velat veta vad som skulle hända.

Jack Lennartsson upplever att samarbetet med övriga myndigheter fungerade bra och ser det som positivt att polisen också har varit delaktiga i kommunens efterarbete exempelvis genom att han själv en tid efter attacken informerade

kommunstyrelsen och kommunens invandrarråd om Kronanhändelsen ur polisens perspektiv.

Kommunen

Informationschef Peter Asp anser att många delar av kommunens kriskommunikationsarbete fungerade bra. Han menar att en anledning till det var att medarbetarna kände varandra väl och var sammansvetsade. En annan anledning, bedömer han, var tur.

När vi försöker summera varför vi tror att det ändå gick rätt så bra rent professionellt konstaterar vi att vi hade tur. Det här hände när alla i hela vår organisation var här eller i närheten. Hur ofta händer det? Hela kommunledningen, från politiker till tjänstemän, alla var här! Hade några av oss varit bortresta så hade vi haft väldigt stora problem. Jag säger inte att vi inte hade löst det, men vi hade haft väldigt stora problem.

En lärdom han drar är dock att myndighetens beredskap för omvärldsbevakning var bristfällig, framför allt under den första dagen.

När jag kom hem på torsdag kväll hade jag ingen aning om hur tonen hade varit i bevakningen och vad som hade rapporterats i medierna. Jag hade ju varit med i allt, men ändå inte. Det var en brist. Att vi inte hann med omvärldsbevakningen berodde dock inte så mycket på att det inte finns med i krisplanen, det berodde på att det small till så mycket så snabbt, så vi tänkte inte på det. Till nästa gång kommer jag nog ringa in en person och be den personen titta i krisplanen och se vad vi missar, för jag hinner inte titta på det när det händer en sådan stor grej.

Något man från kommunens sida också ser som en brist i kommunikationen var att växeln till en början inte fick tillräckligt med information. Per Ivarsson kan förstå den kritik som personalen i växeln har riktat mot kommunikationsavdelningen.

Vi måste informera växeln snabbare och pressmeddelanden måste skickas till växeln, men jag kan inte ha tre olika kontakter, växeln måste utse en.

Per Ivarsson menar vidare att det inte var rimligt att en person vid kommunen skulle ta hand om alla mediekontakter. Han anser att informationschefen gjorde en berömvärd insats men att uppgiften borde ha fördelats på fler personer.

I en sådan här situation behöver det vara någon mer. En person kan ju inte svara på alla samtal. Tänk så många vi inte kunde serva! Peter fick en enorm arbetsbörda över sig eftersom all kontakt med media gick via honom och det skapade en frustration bland en del journalister som tyckte att det var omöjligt att få tag på honom. Vi måste ju finnas och hjälpa media, så är det ju. Och det gjorde vi inte fullt ut, det var ett sådant tryck.

Vid lunchtid på fredag kommunicerade man från kommunens sida att det var fritt att ta kontakt med alla medarbetare i organisationen. Peter Asp menar att det fanns risker med att ta beslutet att alla mediekontakter skulle gå genom honom.

Vi hade ju satt munkavle på våra medarbetare om man härdrar det. Det handlar ju om meddelarfriheten... Vi visste ju att vi hade gjort det, att vi chansade lite där. Det kunde vi inte göra hur länge som helst och komma undan med det. Men alla hade förståelse för det och det var aldrig något problem.

En annan slutsats som Per Ivarsson har dragit är att kommunens kommunikationsavdelning behöver en bättre beredskap för att kunna nå

varandra i en kris. När medietrycket är hårt föreslår han att det borde finnas tillgång till mobiltelefoner med särskilda abonnemang för att inte kommunikationsvägarna ska spärras helt. Han upplever att kriskommunikationen i stort fungerade tillräckligt väl, men att det finns en hel del att lära.

Vi hann inte öppna någon pärm. Det är bara att erkänna, det var många småsaker som inte blev bra. Det måste finnas ett lärande i detta, vissa saker hade kunnat göras bättre. Och om skulle det hända igen tror jag att vi skulle hantera det bättre, även om det i mångt och mycket hanterades ok.

Efter skolattacken

Peter Asp vid kommunen bedömer att allmänhetens bild av Trollhättan inte har påverkats lika negativt av Kronandådet som han befarade skulle ske.

Jag jobbar mycket med varumärkesarbete, så om man får vara lite cynisk så tänkte jag: ”Det här behövde vi inte.” Men jag skulle vilja påstå att det har svetsat samman människor i Trollhättan. I närområdet är bilden av staden fortfarande positiv. Det händer väldigt mycket bra i Trollhättan och det är ett väldigt driv, men ju längre bort från Trollhättan du kommer desto mer negativa associationer har människor. Vi ska jobba aktivt med det framöver.

En typ av händelser som förvisso inträffade före skolattacken men som numera tas på större allvar av kommunens personal, och framför allt uppmärksammas av medier i mycket högre utsträckning, är bombhot mot skolor. Ett sådant hot upptäcktes nedklottrat på en bänk i en annan skola i Trollhättan ett halvår efter Kronanattacken. Händelser som denna har gjort det svårare att gå vidare efter skolattacken menar kommunen och polisen.

Hade det här med klottrat på bänken hänt för ett år sedan, och det hände säkert då också och det händer säkert i andra skolor också och i andra städer, då tror jag inte att man skulle reagera på samma sätt. Vi hade ju säkert vidtagit åtgärder då också men nu hamnar det ju direkt i medierna, och då kommer ju Kronan upp igen, och det blir uppförstorat och så fortsätter spiralen nedåt (Peter Asp).

Det är en väldigt skör tråd. Sådant här är inte alls bra och det väcker väldigt mycket känslor. Vi behöver lugn och ro. Det här behöver inte Trollhättan just nu. Nu blir det en förskjutning av sorgearbetet. Kronan kommer vi att få leva länge med och när bombhot som det här kommer så blir det ännu svårare (Jack Lennartsson).

Samtidigt upplever myndigheterna att skolattacken har fört de boende i Trollhättan närmare varandra, och att också medarbetare vid myndigheter känner större samhörighet med varandra. Per Ivarsson, kommunen:

En sådan här sak svetsar ju samman oss. Även samarbetet mellan oss och polisen är jättebra, det finns en bra dialog. Vi kan också se att det har blivit ett annat Trollhättan, ett varmare Trollhättan. Det har blivit mer omtanke och omtänksamhet om varandra.

En reflektion som både Fuxborg och Jack Lennartsson gör är att polisen och medborgarna kom varandra närmare i och med Kronanhändelsen och allmänhetens förtroende för polisen stärktes i det bostadsområde där skolan ligger. Lennartsson tror att det beror på att poliserna på plats gjorde ett bra arbete och var synliga i området under en lång tid. Även i polisens utvärdering

konstateras att områdespoliserna har spelat en mycket viktig roll och att förtroendet för polisen har ökat i området (NOA 2016).

Summering

Skolattacken i Trollhättan var en händelse som rönt stor uppmärksamhet från lokala, nationella och internationella tidningar och radio- och tv-kanaler. Medietrycket var intensivt redan från första stund och riktades mot både myndigheter och lokalmedier, vilkas medarbetare stundtals hade svårigheter att kommunicera med varandra inom organisationen då telefonlinjerna blockerades av samtal från medier. Denna anstormning utgjorde en stor utmaning för myndigheternas kriskommunikationsarbete vilket försvårades ytterligare av den chock och den oklara lägesbild som präglade den första timmen efter attacken. Den initiala ovissheten gav upphov till många spekulationer och rykten i både traditionella och sociala medier.

Vid lokaltidningen TTELA:s redaktionsarbete upplevdes dessa rykten som väldigt svåra att värdera. Även om de som lokalmedia kände ett stort ansvar för de anhöriga till offren och strävade efter att inte dras med i spekulationerna publicerade också de vid ett tillfälle felaktiga uppgifter. Somliga rykten komplicerade även myndigheternas kriskommunikation i någon mån när de var tvungna att dementera uppgifter och förtydliga sina budskap. Polisen drar slutsatsen att en tydligare kommunikation till allmänheten om vad de gör operativt kan förebygga spekulationer i de situationer en sådan tydlighet är möjlig att upprätthålla.

Medier och myndigheter uppger att samarbetet dem emellan fungerade väl vid skolattacken, men myndigheterna framhåller några incidenter som de kategoriserar som grova övertramp från mediernas sida. Lokaltidningen framhåller myndigheternas beredvillighet att ge ut information och snabbt anordna pressträffar och presskonferenser, något som tidningen menar att de inte alltid erfar vid större händelser.

Den medieutveckling som har lett till en mer omedelbar rapportering har skapat en krismediebevakning som baseras på löpande uppdateringar snarare än på färdiga artiklar och nyhetsinslag. Som en konsekvens av detta tvingas myndigheter i allt högre grad att snabbare möta pressen och delge dem den information som är möjlig att gå ut med. Vid Kronanhändelsen var polisen även noga med att underrätta medier om var och när de skulle få information härnäst och medierna upplevdes uppskatta denna tydlighet. Vid sjukvården valde man dessutom att vara mer transparent än vanligt efter skolattacken, delvis för att man såg en risk med att hålla inne information. Huruvida den ökade hastigheten som präglar mediernas arbetssätt även bidrar till att myndigheter generellt sänker sina trösklar för vad de kommunicerar externt är svårt att dra slutsatser om, men att risken för bristande kommunikation internt ökar medelst ett högre medietryck och ett snabbare tempo torde kunna fastslås. Att ett av skolattackens offer rapporterades till medierna ha avlidit innan de anhöriga hade underrättats kan anses vara ett allvarligt exempel på en sådan bristande intern kommunikation.

Det ökade medietrycket kräver omfattande resurser från myndigheternas sida och lärdomar om att uppdraget att kommunicera med medierna behöver fördelas på flera personer har dragits vid flera myndigheter efter skolattacken.

Polisen konstaterar att fler presstalesmän hade behövts, inte minst på sjukhuset där det samlades många människor men där polisen inte hade någon talesperson på plats. Polisen ser också ett behov av att vid stora kriser utse någon myndighet eller person som kan informera allmänheten på plats och inte bara via medierna. Detta behov har uppmärksammats av polisen också i samband med tidigare stora kriser. Även vid kommunen finns uppfattningen att uppgiften att hantera mediekontaktarna blev för omfattande för en enda person. Att kommunen valde att låta alla mediekontakter gå genom en enda person, och dessutom uppmanade andra anställda att inte uttala sig, är anmärkningsvärt med tanke på den svenska meddelarfriheten.

När det gäller samverkan mellan myndigheter finns delvis skilda upplevelser av hur denna fungerade under skolattacken. Medan polisen och kommunen anser att samarbetet var tillfredsställande menar sjukvården att kommunikationen med framför allt polisen var bristfällig och att det var beklagligt att inte sjukhuset bjöds in till kommunens och polisens gemensamma presskonferens.

Avslutningsvis spelade sociala medier en relativt liten roll i myndigheternas kriskommunikation vid skolattacken, men myndigheterna ser ett syfte i att omvärldsbevaka vad som sker på dessa plattformar. Under denna händelse upplevde dock myndigheterna att de inte hade tillräckligt med tid och resurser till sådan omvärldsbevakning. Eftersom många rykten florerar i både traditionella och sociala medier vid en händelse som den vid Kronan torde en framtida förstärkning av dessa resurser anses angelägen.

Sammanfattningsvis kan konstateras att även om kommunikationen i samband med skolattacken i Trollhättan ur många aspekter fungerade tillfredsställande finns åtskilliga viktiga lärdomar att dra, vilka kan bidra till ett effektivare kommunikationsarbete vid kommande större händelser.

MEDIERNAS RAPPORTERING

I detta avsnitt redovisas resultaten av studien av mediebevakningen kring skolattacken i Trollhättan. Studien granskar nationella och regionala nyhetsmediers innehåll på deras respektive webbplatser och bygger på en kvantitativ innehållsanalys.

I linje med studiens fokus på den digitala mediemiljön granskades webbaserat material. Det material som har studerats från de olika nyhetsmedierna (närmare bestämt Aftonbladet, Expressen, Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet och TTELA) är det som fanns tillgängligt via deras olika webbplatser, *www.aftonbladet.se*, *www.expressen.se*, *www.dn.se*, *www.svd.se* och *www.ttela.se*. Utöver nyhetsartiklar och analyser inkluderades även ledare och debattartiklar för att samla en bild av det totala medieutbudet via dessa webbplatser.

De fyra nationella medier, Aftonbladet, Expressen, Dagens Nyheter (härefter förkortat som DN) och Svenska Dagbladet (härefter förkortat som SvD), som valdes är de fyra största rikstäckande nyhetstidningarna vilket även medför att deras webbplatser är populära. Utav dessa fyra utmärker sig Aftonbladet och Expressen genom att i större utsträckning än andra källor använda sig av medieformer utöver enbart text och bild, som videomaterial, bildspel, chattar och andra former som var intressanta i och med undersökningens fokus på de nya digitala miljöerna. TTELA valdes ut som det största nyhetsmediet i den region där attacken mot skolan inträffade.

Som insamlingsperiod valdes 22 oktober – 26 oktober 2015, dagen då attacken inträffade och fyra dagar därefter. Sökordet ”Trollhättan” användes och sedan gallrades irrelevanta sökträffar bort.

Totalt bestod undersökningens material av 480 textartiklar (med tillhörande foton och mediematerial) och videoinslag från nyhetsmediernas webbplatser.

HÄNDELSEÖVERSIKT

Innan undersökningens resultat presenteras så kan det vara till hjälp att först påminna sig om händelserna under dagen då attacken inträffade samt dagarna därefter.

- **22/10 (torsdag):** Klockan 10.09 kommer larmet in till polisen att en man går runt på skolan Kronan i Trollhättan maskerad och beväpnad med svärd. Polisen anländer till skolan 10.15 och vid 10.16 har polisen konfronterat gärningsmannen och skjutit honom. Då har gärningsmannen hunnit attackera och hugga fyra personer, två elever och två anställda, varav ett offer (senare identifierad som 20-årige elevassistenten Lavin Eskandar) dör omedelbart. Offer samt gärningsmannen förs till sjukhus.

Under dagen råder sedan en del förvirring kring tidsförloppet i medierna. Det rapporteras snabbt att gärningsmannen har avlidit, men uppgifterna hinner dras tillbaka en gång innan han sedermera avlider senare på eftermiddagen. Det råder även en del förvirring kring de skadade elevernas ålder, en av eleverna uppges först vara 11 år gammal men bekräftas sedan vara 17-årige Ahmed Hassan, som under eftermiddagen dör på sjukhuset.

Människor samlas snabbt utanför skolan, men till en början släpper inte polisen ut eleverna vilket leder till förvirring och oro bland de föräldrar som undrar huruvida deras barn mår bra.

Statsminister Stefan Löfven ställer in sina planer för eftermiddagen och åker till Trollhättan där han på sena eftermiddagen möter medierna, polis och anhöriga.

Händelsen får stor uppmärksamhet även i internationella medier.

Till en början är gärningsmannens identitet och motiv oklara, men på kvällen bekräftar polisen att den misstänkte är 21-årige Anton Lundin Pettersson och att fynd som polisen gjort bekräftar att hans motiv sannolikt är främlingsfientliga. Han har enligt uppgift endast försökt attackera personer med utländskt utseende.

Det framkommer att vissa elever har tagit foton med Lundin Pettersson på skolan i tron att han var utklädd inför halloween och inte utgjorde någon faktisk fara.

Det rapporteras även att Skolverket har kritiserat Kronans säkerhet och att frågan har tagits upp i Trollhättans kommunfullmäktige.

- **23/10 (fredag):** Polisen bekräftar att Lundin Pettersson lämnat ett avskedsbrev i sin lägenhet. Säpo går ut med att man klassar dådet som ett hatbrott snarare än ett terrorbrott.

Flertalet krönikor från medierna diskuterar Lundin Petterssons dåd som del av en allmänt ökande främlingsfientlighet i Sverige (där dådet kopplas samman med andra händelser såsom flera nyligen brända flyktingboenden).

Lavin Eskandar uppmärksammas i såväl traditionella som sociala medier allt eftersom historien sprids om att han blivit mördad medan han försökt hindra Lundin Pettersson från att attackera elever i skolans

café. Hans porträtt sprids och många texter skrivs som hyllar honom som en hjälte.

Flertalet lokala sportevenemang uppmärksammar händelsen på Kronan med tysta minuter, tal och banderoller.

- **24/10 (lördag):** Det rapporteras att svensk polis har tränat inför eventuella attentat mot skolor och att den taktik som användes under dådet på Kronan är ny och går ut på att snabbt attackera och hantera eventuella hot, snarare än att invänta förstärkning och riskera att fler människor skadas. Taktiken hyllas som en av anledningarna till att Lundin Pettersson inte hann skada fler.

Flera personer som kände Lundin Pettersson från skola och arbete låter sig intervjuas av medierna (i de allra flesta fall är de anonyma). Samstämmigt rapporterar de om honom som en tystlåten och snäll person som höll sig för sig själv och som inte uppvisade någon form av främlingsfientligt eller våldsamt beteende utåt.

- **25/10 (söndag):** En manifestation med fackeltåg anordnas utanför Kronan i Trollhättan och tusentals människor deltar. Lavin Eskandars familj deltar och håller tal som rapporteras i flera nationella medier. En tyst minut hålls nationellt till minnet av offren.
- **26/10 (måndag):** Den skadade 15-åringen (den enda av Lundin Petterssons fyra offer som slutligen överlevde) kan förhöras av polis.

En facebook-kampanj som startats under helgen får stor uppmärksamhet när den föreslår att regeringen bör tilldela Lavin Eskandar en hedersmedalj postumt.

- **Efter undersökningsperioden:** Efter sex veckors vistelse på sjukhus (och efter den tidsperiod vi undersöker här) dog den tredje av de fyra personer som Lundin Pettersson skadade, 42-årige läraren Nazir Amso.

RESULTAT

I detta avsnitt redovisas resultaten av medieundersökningen, i vilken 480 textartiklar och videoinslag har studerats noggrant på olika punkter.

Medieundersökningen är indelad i fyra olika sektioner: *Omfattning*, *Centrala aktörer*, *Gestaltningar* och *Samspelet mellan nyhetsmedier och sociala medier*.

Omfattning handlar om hur mycket medierna skrev om händelserna, i jämförelse med varandra och över tid.

Centrala aktörer undersöker hur ett antal utvalda aktörer förekom och vinklades i medierapporteringen.

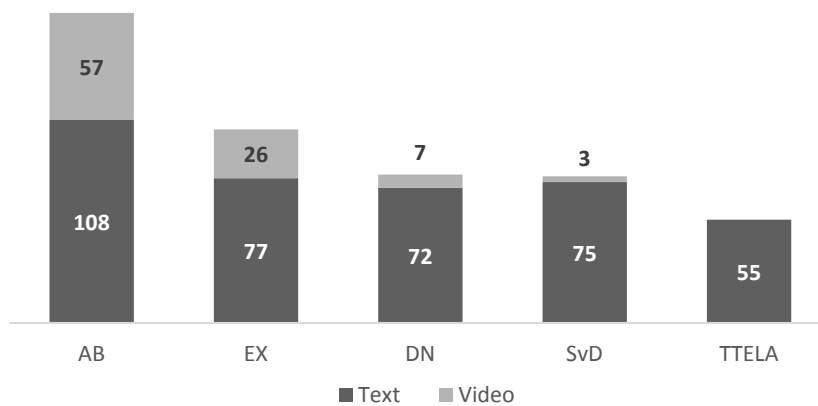
Gestaltningar undersöker ett antal vanligt använda journalistiska gestaltningar och i vilken omfattning de förekom i denna medierapportering.

Samspelet mellan nyhetsmedier och sociala medier undersöker hur vanligt det är att de sociala medierna spelar en roll i nyhetsbevakningen och hur vissa artiklar får särskilt genomslag via delningar i de sociala medierna.

Vid några tillfällen då det är relevant jämförs resultaten från den här studien med andra liknande studier som har gjorts kring kravallerna i Husby 2013, höststormarna 2013 och skogsbranden i Västmanland 2014.

Omfattning

Figur 1: Omfattning av bevakningen i nyhetsmedier

N = 480 (antal analysenheter)

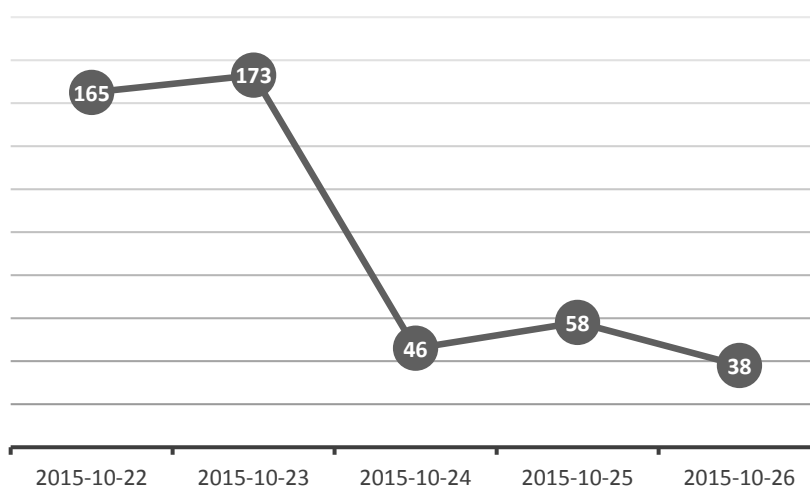
Den första figuren (fig. 1) visar nyhetsrapporteringens totala omfattning under perioden som undersökts (22-26 okt 2015). Indelning har skett i textartiklar och videoinslag.

Den 22 oktober 2015 hade samtliga medier en stadig ström nyheter under hela dagen alltifrån att dådet rapporterades strax efter klockan 10 på morgonen. De fyra nationella medierna publicerade alla ungefär lika många textartiklar kring dådet på Kronan. Utöver det så producerade även Aftonbladet och Expressen en stor mängd videoinslag för sina hemsidor (Aftonbladet TV och Expressen TV) vilket är orsaken till den stora skillnaden i producerat material.

Här syns en klar uppdelning i hur de olika medierna använder olika former av mediematerial för att rapportera om en sådan här händelse. Aftonbladet använder sig relativt ofta av video, 57 av deras 165 analysenheter (35 %) är video snarare än text. Även Expressen använder sig i relativt stor utsträckning av video, om än inte i samma omfattning som Aftonbladet. DN och SvD använder sig enbart av video i något enstaka fall.

I en händelse som denna är det av intresse att se hur bevakningen såg ut över tid och om det fanns tydliga toppar och dalar. Detta visar den följande figuren (fig. 2):

Figur 2: Omfattning av bevakningen över tid

N = 480 (antal analysenheter)

Fig. 2 visar att intresset för händelsen ursprungligen var högt, men dalade kraftigt efter två dagar. Detta bör förmodligen tolkas som att intresset var enormt stort de första två dagarna, snarare än att se det som att ämnet blev ointressant därefter. På dagen då dådet skedde, 22 oktober, bestod en stor del av nyheterna av kortfattade uppdateringar allteftersom medierna bildade sig sin uppfattning om vad som har hänt. En del av de kortaste artiklarna bestod endast av en mening eller två. En av de allra första artiklarna såg ut så här:

Ett antal personer har skadats på en skola i Trollhättan. Polisen uppger att en misstänkt gärningsman eventuellt är skottskadad. (TTELA, 22 okt 2015)

Dagen därefter, den 23 oktober, hade polisen, medierna och allmänheten börjat skapa sig en mer detaljerad uppfattning om vad som hade hänt på Kronan. Man visste vem gärningsmannen var, vilket hans motiv var och i detalj hur dådet hade gått till. Man hade fått namnet på offren och man hade kunnat börja sätta dådet i ett politiskt och socialt sammanhang och krönikor började publiceras. Aftonbladet och Expressen producerade och publicerade stora mängder videomaterial. 74 av 93 undersökta videoreportage (80 %) kommer från de första två dagarna. Aftonbladet livesände kring händelsen i flera timmar från sin studio och tog in expertgäster och sände direkt från Trollhättan.

Därefter kom helgen och den största uppmärksamheten var över, men nyheterna fortsatte publiceras i hög takt. I snitt publicerade medierna 10 nyheter var per dag om dådet i Trollhättan under helgen 24-25 oktober.

Utöver rak nyhetsjournalistik fanns även andra former av rapportering. ”Krönikor” kallas de typer av ofta personliga texter som skrivs av journalister kring ett ämne eller en händelse, där skribenterna vanligtvis reflekterar utifrån sig själva och sin personliga uppfattning. Skillnaden mellan ”krönikor” och ”debattartiklar” i den här studien handlar främst om huruvida texten är skriven av mediets egna journalister eller av externa aktörer (artister, politiker, sakkunniga o.s.v.). Den stora skillnaden från en nyhetsartikel är att krönikor och debattartiklar inte har samma krav på sig att hålla sig till en objektiv och allmängiltig bild av händelserna och förloppen. Författaren tillåts vara personlig och reflektiv utifrån sitt eget perspektiv.

”Intervjuer” är en annan journalistisk genre; ett transkriberat samtal, oftast mellan en journalist och en källa, som i huvudsak presenteras utan alltför mycket förklarande text och som fokuserar på en eller ett par personers uttalanden. Därutöver fanns i studien även en kategori för ”övriga” artiklar som inte passar in i någon av dessa ovan nämnda genrer.

Tabell 1: Olika genrer fördelat på medier

	AB	EX	DN	SvD	TTELA
Nyhetsartiklar	105	75	66	63	52
Krönikor	18	7	8	10	0
Debattartiklar	4	5	0	0	0
Intervjuer	35	16	5	5	3
Övriga	3	0	0	0	0

N = 480 (antal analysenheter)

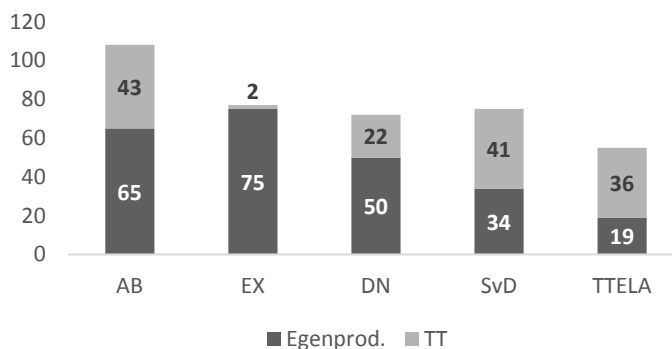
Aftonbladet och Expressen är de som främst använder sig av andra former än raka nyhetsartiklar. Medan krönikor förekommer i alla medierna utom TTELA, så är det bara Aftonbladet och Expressen som publicerar debattartiklar om ämnet under undersökningsperioden och de har betydligt fler intervjuer i jämförelse med de tre andra medierna.

Den stora andelen intervjuer i dessa medier är direkt kopplat till deras stora användning av videoinslag. 53 av 64 intervjuer i undersökningen (83 %) består av videoinslag snarare än textartiklar.

Som framgår av tabellen (tab. 1) är Aftonbladet och Expressen de som publicerar alla fyra former av material, medan DN och SvD håller sig till tre former och TTELA bara till två, där inga krönikor eller debattartiklar publiceras under de första fem dagarna efter dådet. Opinionsmaterial såsom krönikor och debattartiklar har tidigare (bland annat i studien av kravallerna i Husby) visat sig generera många läsare och många delningar av texterna på facebook.

En del material kommer från nyhetsbyråer. Det är inte ovanligt i dagens nyhetsrapportering att en del av det publicerade materialet är inköpt från olika nyhetsbyråer, där TT är den vanligaste i Sverige. Den följande figuren visar till vilken grad de olika medierna använde sig av material från nyhetsbyråer (fig. 3):

Figur 3: Omfattning av bevakningen fördelat på medier och material från nyhetsbyråer

N = 480 (antal analysenheter)

Nyhetsbyråerna (och det handlar i nästan hundra procent av fallen om TT) bidrog med en signifikant del av det material som publicerades i de andra medierna. Bara i Expressen förekom de knappast alls; Expressen har för vana att skriva om artiklar baserat på TT:s material och i dessa fall namnger de oftast TT som en källa snarare än en författare. TT stod som författare till mer än 50 % av de artiklar som Svenska Dagbladet publicerade om dådet på Kronan, och nästan två tredjedelar av de artiklar som TTELA publicerade. TTELA verkar inte ha haft resurserna att själva producera ett stort material kring händelserna (som fig. 3 visar är majoriteten av deras artiklar tagna från TT) och händelserna var så pass uppmärksammade i alla nationella medier att de verkar sparat sina egna resurser till mer specifika reportage och intervjuer, som exempelvis ifrån den manifestation som hölls på söndagen 25 oktober.

Sammantaget stod en nyhetsbyrå som författare eller delförfattare till 144 av de 480 undersökta artiklarna (30 %). Detta kan jämföras med höststormarna 2013, där 17 % av det undersökta materialet kom från nyhetsbyråer, och med skogsbranden i Västmanland 2014, där endast 5 % av det undersökta materialet kom från nyhetsbyråer. När det gäller vilka genrer nyhetsbyråmaterialet rör sig om så handlar det nästan uteslutande om nyhetsartiklar, med undantag för två intervjuer.

Användning av olika medieformer i de olika medierna

På dagens nyhetswebbsajter blir det allt vanligare att artiklarna, förutom text och bild, integrerar ett antal olika medieformer. Det kan handla om att artiklarna länkar till videoklipp, antingen egenproducerade eller tagna från exempelvis youtube. Istället för att bildsätta med ett fåtal utvalda fotografier händer det också ofta att medierna lägger upp hela bildspel, som kan bestå av dussintals bilder som kan kopplas till artikeln i fråga. Det händer även att man

använder sig av olika former av interaktiv grafik, exempelvis kartor eller tidslinjer, där man som läsare själv kan klicka sig till den information som man är intresserad av (under skogsbranden i Västmanland 2014 förekom bland annat kartor över var det brann och var det ansågs farligt att befinna sig). Det förekommer även vid större händelser att en journalist eller annan sakkunnig direkt svarar på läsarnas frågor via en offentlig chatt och denna text sparas sedan så att alla intresserade kan tillgodogöra sig den informationen.

Den följande tabellen (tabell 2) visar hur ofta de olika medierna använde sig av olika medieformer i sin rapportering:

Tabell 2: Olika medietyper inom rapporteringen

	AB	EX	DN	SvD	TTELA
Foto	31	20	33	49	16
Bildspel	31	52	5	0	1
Länkad video	45	36	7	9	0
Interaktiv grafik	6	12	0	0	0
Chattlogg	7	0	1	4	1

N = 250 (antal analysenheter med någon av de valda medietyperna kopplad till den).

Utöver att Aftonbladet och Expressen producerade många videoinslag, så länkade de sedan även tillbaka till de inslagen från flera av sina textartiklar, det vi kallar ”länkad video”.

Att foton och bildspel finns med som en del av artiklarna är mycket vanligt. Aftonbladet använder bildspel nästan lika ofta som vanliga fristående foton och Expressen använder bildspel mer än enskilda foton. DN och TTELA använder bildspel sparsamt, medan SvD aldrig gör det.

Interaktiv grafik förekommer överhuvudtaget väldigt sällan och hos DN, SvD och TTELA förekommer det aldrig. Hos Aftonbladet och Expressen handlar det främst om länkade kartor från Google Maps som visar var Kronan ligger.

I nästa avsnitt uppmärksammas de centrala aktörerna i medierapporteringen om skolattacken.

Centrala aktörer

Ett antal centrala aktörer undersöktes för att se hur ofta de förekom, hur de vinklades och överhuvudtaget hur de speglades i medierna. De centrala aktörerna valdes utifrån att de kan förväntas spela en central roll i liknande situationer. Tolv aktörer valdes ut som studieobjekt och vi har studerat deras förekomst och vinkling.

- Gärningsmannen
- Offer & anhöriga (till offer räknas alla som befann sig på skolan Kronan vid tillfället, inte bara de som fysiskt skadades)
- Trollhättan Stad
- Polisen
- Räddningstjänst och sjukvård
- Övriga myndigheter
- De politiska partierna, indelade i fyra aktörer baserat på deras politiska indelning: S & MP (dit även uttryck som ”regeringen” och dylikt räknas), Alliansen, Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna. Förekomst av diverse ungdomsförbund räknades till sina moderpartier.
- Nyhetsmedierna
- Sociala medier

Utöver dessa räknades förekomsten av ”medborgare” och ”experter” som källor för att se i vilken utsträckning de användes, i och med att de inte kan anses vara en enhetlig grupp på samma sätt blir det inte intressant att se hur de vinklades.

Källor och förekomster

I en studie av en krissituation som den kring dådet i Trollhättan får källorna en viktig roll. I och med att varken läsarna eller journalisterna är tillräckligt välinformerade så får källor stor makt när det gäller att definiera en situation och ett händelseförlopp. Ju färre journalister och läsare som har vana och kunskap kring en situation, desto mer utlämnade är de till vad källor säger. Därför blir det viktigt för de källor som spelar en central roll i händelseförloppet att förmedla sin bild av det som pågår, och gärna i ett tidigt skede innan andra källor har fått etablera bilden av det som pågår.

Källorna har med andra ord gestaltningsmakt över hur läsarna av medierna ser på en situation och ju trovärdigare en källa framstår desto större makt har den. Man tar med sig det förtroende man tidigare byggt upp hos mediekonsumenterna när man som källa börjar etablera en bild av ett förlopp och därmed utövar sin gestaltningsmakt.

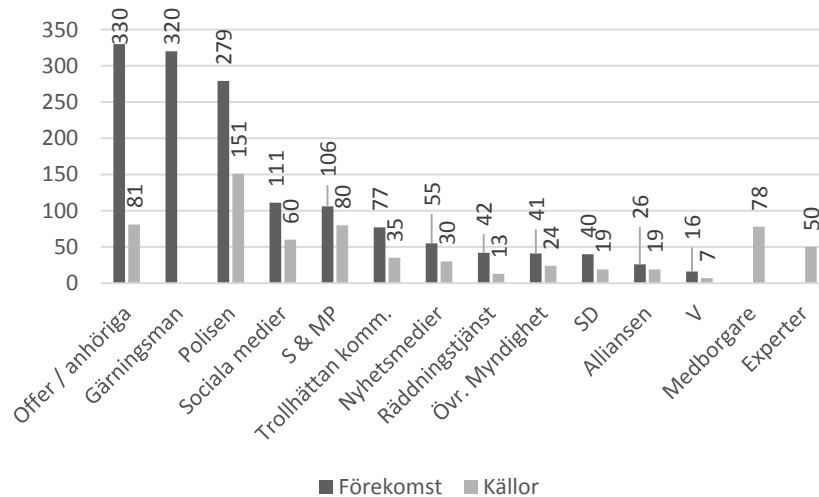
Inför den kommande delen är det viktigt att skilja på ”källor” och ”aktörsförekomst”.

Med ”källor” avses människor som förekommer som källor i mediematerialet. De citeras direkt, antingen från intervjuer gjorda av journalisterna eller ifrån sina egna pressmeddelanden eller från saker de skrivit i sociala medier (”Annie Lööf skrev på Twitter att...”)-

Utöver när de används som källor räknas även hur ofta aktörerna förekommer. För att en aktör ska anses ”förekomma” i materialet måste de inte vara citerade, det räcker helt enkelt att det skrivs eller talas om dem i en artikel eller ett videoinslag. Det enklaste exemplet för att klargöra skillnaden i det här fallet är gärningsmannen. En majoritet av mediematerialet handlar om honom i någon utsträckning, men han förekommer aldrig själv som källa.

De två grupperna förekommer i den följande figur 4 i två olika staplar; mörkgrå för aktörsförekomst och ljusgrå för när de används som källor. Aktörsförekomst är av naturliga skäl alltid mer vanligt: om en aktör används

som källa så ”förekommer” även hen, men det motsatta är inte nödvändigtvis sant.

Figur 4: Källor och aktörers förekomst i nyhetsmedierna

N = 480 (antal analysenheter där någon av dessa aktörer förekommer eller är källa).

Tre aktörer förekom i betydligt större utsträckning än de andra: Offer och anhöriga, gärningsmannen och polisen. Offer och anhöriga och gärningsmannen förekom i mer än två tredjedelar av materialet, och polisen förekom i mer än hälften av materialet.

Detta faller sig naturligt. Den huvudsakliga händelsen på förmiddagen den 22 oktober involverade egentligen bara dessa tre aktörer och alla de artiklar som återberättade händelserna på ett eller annat sätt involverade dem. Medan artiklar om offren och gärningsmannen fortsatte skrivas under de kommande dagarna, så fortsatte polisen vara den vanligast förekommande källan till ny information. Allteftersom medierna fick reda på mer om Anton Lundin Pettersson och hans motiv och tillvägagångssätt så fick berättelsen även en hjältegestalt i Lavin Eskandar som hyllades av medierna, sociala medier och människor i allmänhet.

Trollhättans stad förekom främst när man diskuterade hur situationen på Kronan hade sett ut före dådet, när det diskuterades mer praktiskt hur situationen skulle hanteras dagarna efter den 22 oktober, hur länge skolan skulle stängas och vilken vård och psykologisk hjälp som skulle erbjudas de som varit närvarande vid attacken.

Räddningstjänsten och sjukvården förekom ytterst sporadiskt och förekom enbart i nyheter som handlade om hur de skadade efter dådet hade förts till sjukhus och hur deras situation förändrades. Få personer från räddningstjänsten uttalade sig som källor.

I kategorin ”övriga myndigheter” handlar det främst om två olika myndigheter som hade med händelsen att göra på ett eller annat sätt. Dels var det Skolverket som fick uttala sig både om ovanligheten i händelsen och eventuella ändringar i skydds- och säkerhetsrutiner för svenska skolor, samt att

det framkom att de tidigare kritiserat just Kronans säkerhet för att vara bristfällig (en händelse som togs upp i Trollhättans kommunfullmäktige). Dels handlar det om Säpo som togs in i undersökningsarbetet dagarna efter dådet för att hjälpa polisen i deras arbete och för att bedöma huruvida dådet skulle klassas som ett terrorbrott.

Av de politiska aktörerna förekom egentligen endast gruppen ”S & MP” i någon större utsträckning. Det finns flera orsaker till detta. Dels bestod regeringen vid tillfället av S & MP och statsminister var socialdemokratiska Stefan Löfven. Statsministern avbröt sina planer för att direkt åka till Trollhättan när han fick höra om attacken, vilket fick uppmärksamhet i medierna. Dels är Trollhättan en socialdemokratiskt styrd kommun vilket ledde till att många av de kommunpolitiker som uttalade sig tillhörde detta parti. Dessutom anordnades den manifestation som hölls på söndagen 25 oktober av SSU. Detta är även den huvudsakliga orsaken till att Vänsterpartiet överhuvudtaget förekommer i undersökningen, då även Ung Vänster anordnade fackeltåg och demonstrationer under helgen.

Sverigedemokraterna har ett lite särskilt förhållande till den här händelsen i och med att mycket av diskussionerna i medierna kom att handla om den påstått ändrade samhällsbilden i Sverige. Många krönikor kopplade samman attacken och dess främlingsfientliga motiv med de flyktingboenden som satts i brand tidigare under 2015 och andra yttringar av främlingsfientlighet och rasism i Sverige. Därifrån gjordes ytterligare kopplingar till Sverigedemokraternas framgång i riksdagsvalet 2014 och även till den då pågående ”flyktingkrisen”. Helgen innan dådet hade Sverigedemokraten Kent Ekeröth hållit ett tal i Malmö där vissa tolkade det som att han uppmuntrade till att använda våld i kampen mot invandring. Ungefär samtidigt lade hans bror, Ted Ekeröth, ut kartor och adresser till nya flyktingboenden på sociala medier vilket han själv förklarade som ”medborgarinformation” men som många såg som hjälpmedel för människor som ville skada eller hota de som fanns på dessa boenden.

Nyhetsmedierna spelade en viss roll som källa och aktör under dessa dagar. Under den 22 oktober fanns det en längre period då man visste väldigt lite om vad som hade hänt på skolan, och på sedvanligt vis använde sig då medierna av sina egna eller andra nyhetsmediers reportrar som källor för att rapportera vad som hände på plats (i detta fall utanför skolan där folk hade samlats). Man rapporterade även om vad som skrevs om dådet i internationella nyhetsmedier där händelsen snabbt väckte uppmärksamhet. Dessutom förekom en kontroversiell händelse när reportrar från Aftonbladet avvisades från sjukhuset (där fotoförbud råder) efter att ha gått in för att träffa den skadade 15-åringens familj. De påstod sig ha fått familjens godkännande, men detta ansågs inte vara tillräckligt för att ursäkta beteendet.

Sociala medier förekom som källa när flertalet politiker först uttalade sig om dådet via twitter och meddelanden på hemsidor. De förekom även i diskussionerna kring vad gärningsmannen hade ”gillat” på facebook och tittat på via youtube. De var även vanligt förekommande inför demonstrationerna och fackeltågen på söndagen 25 oktober, då initiativet till dessa hade startat som facebookgrupper.

Vinkling

Att vinklas på ett ”rättvist och rimligt” sätt i medierna är viktigt för alla aktörer och något som ofta eftersträvas och förväntas i nyhetsmedierna. Vinklingar är i dock närmast oundvikliga för aktörer som förekommer i medierna med större frekvens. I ett fall som detta handlar det ofta om att vinkling blir en spegling av de känslor och åsikter som uttrycks i en artikel.

I alla de fall där aktörer förekommer så har det även undersökts huruvida de på något sätt vinklats i mediernas bevakning. Har någon aktör presenterats i positiva ordalag markeras detta som en positiv vinkling, och motsvarande vad det gäller negativa vinklingar. Det viktiga i dessa fall är den huvudsakliga bilden som en artikeltext presenterar av en aktör. Till exempel kan en negativ källa som kritiserar polisen eller någon annan aktör ge bilden av att hela artikeln är negativ om han eller hon får stå oemotsagd.

Tabell 3 här nedanför visar vinklingar av aktörer i samband med dådet i Trollhättan, i den mån de förekommer:

Tabell 3: Vinklingar av aktörer

	Positiv vinkling	Negativ vinkling
Gärningsman	0	160
Offer & anhöriga	71	0
Trollhättan kommun	13	12
Polisen	46	4
Räddningstjänst	1	0
Övriga myndigheter	1	0
S & MP	8	8
SD	0	20
Nyhetsmedier	1	8
Sociala medier	5	58

N = 277 (antal analysenheter där någon aktör vinklas positivt eller negativt).

Kring händelser liknande denna byggs ofta ett tydligt narrativ. Det är svårt att föreställa sig hur medierna hade kunnat undvika att ge en negativ bild av gärningsmannen och en positiv bild av offren. I och med att vår tolkning av vinkling inkluderar vad de källor som rapporteras säger, så kommer man inte ifrån att gärningsmannen kommer att beskrivas som en mördare som utförde något hänsynslöst baserat på en rasistisk världsuppfattning. Flera krönikörer och vittnen spekulerar, så som det alltid görs kring liknande händelser, om gärningsmannen led av någon form av sinnesstörning eller mental sjukdom men

inom materialet presenteras inga faktiska bevis på något sådant. Därmed blir bilden av gärningsmannen entydigt negativ.

Vinklingen av offren hade säkerligen varit entydigt positiv i flertalet liknande situationer, men allt eftersom både traditionella och sociala medier fick höra om Lavin Eskandar så fick den här historien en regelrätt hjälte. Bilden av Eskandar som en hjältemodig ung man som offrade sitt liv för att rädda barnen på skolan spreds snabbt och berörde många. Hans familj ställde upp på intervjuer och höll tal på manifestationen på söndagen och berättade varmt om den unge mannen. Därtill visade det sig att Eskandar på fritiden var musiker som hade flera färdigproducerade låtar och som hade gjort sig smått känd lokalt genom att sprida sin musik via sociala medier. Allt detta gjorde honom till en central person i medierapporteringen.

Polisen fick nästan ingen negativ vinkling överhuvudtaget till skillnad från de flesta andra fall där de tvingas skjuta en person till döds. Den samlade bilden av polisens insats var att den var snabb, effektiv och ledde till att stoppa gärningsmannen från att skada eller döda fler människor. Det blev vid tillfället ingen som helst debatt om huruvida dödligt våld var nödvändigt. Den kritik som överhuvudtaget framfördes mot polisen under de första dagarna gällde snarare deras och Säpos beslut att definiera dådet som ett hatbrott snarare än ett terrorbrott.

Sverigedemokraterna spelade främst en roll i händelserna för de krönikörer som dagarna efter dådet försökte sätta det i ett sammanhang och som presenterade ett Sverige förvrängt och skadat av Sverigedemokraternas framgång och den allt mer rasistiska retoriken i samhället i allmänhet och framförallt på sociala medier. Det är även framförallt i det här sammanhanget som de sociala medierna får sin negativa vinkling.

Nyhetsmedierna kritiserades i samband med rapporteringen om hur reportrar från Aftonbladet hade avvisats från sjukhuset, men vinklades annars nästan inte alls.

Bilden av Trollhättans stad och deras roll i sammanhanget var splittrad. Å ena sidan fick kommunen kritik när det skrevs om att Skolverket hade kritiserat skolan och dess upplägg och att detta hade tagits upp i kommunfullmäktige utan att åtgärdas. Samtidigt var den samlade bilden att när dådet väl skedde så skötte kommunen krishanteringen väl. En del av den positiva bilden kom i och för sig från kommunen själv, där talesmän och politiker ansåg att saker hade skötts väl från deras sida och att man exempelvis effektivt hade erbjudit vård och stöd till offer och anhöriga.

Alliansen och Vänsterpartiet vinklades aldrig åt det ena eller andra hållet i materialet och finns därmed inte med i tabellen ovan.

Efter att ha granskat de centrala aktörerna och hur mycket de förekom och hur de vinklades undersöks nu ett par vanligt förekommande journalistiska gestaltningar.

Gestaltningar

För att förmedla nyheter effektivt använder sig journalister ofta av gestaltningar. Med detta menas hur de väljer att beskriva den verklighet de rapporterar om, med olika metoder, begrepp och förhållningssätt. Här granskas några av de

vanligt förekommande gestaltningar som användes när nyhetsmedierna skrev om dådet i Trollhättan.

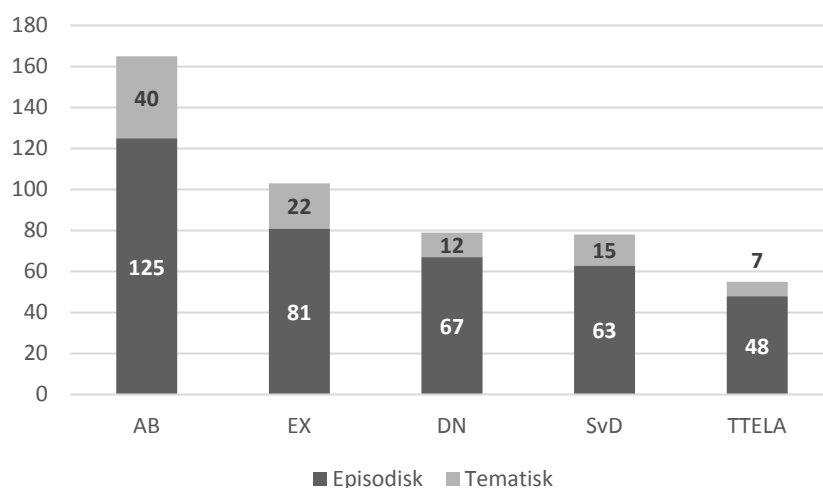
Kontextuell gestaltning

Traditionellt inom medieforskning tittar man på en specifik uppdelning i nyhetsjournalistiken i episodisk och tematisk gestaltning. Den episodiska gestaltningen är fokuserad på här och nu och tar inte in ett bredare synfält. Det viktiga är vad som har hänt och att få ut rena fakta och uttalanden från källor som informerar om händelseförloppet här och nu.

Den tematiska gestaltningen handlar mer om att få in dessa händelser i ett sammanhang; inte bara vad som har hänt utan även ett större fokus på varför. I och med att denna undersökning även inkluderar ledare och debattartiklar så kan man lätt göra kopplingen att dessa oftare är tematiska än episodiska. Det är sällan någon skriver en debattartikel för att beskriva en händelse utan att sätta in den i ett större sammanhang.

Medan medierapporteringen mestadels bestod av episodiska artiklar som beskrev händelserna rakt och direkt, så kodades 96 av de 480 artiklarna (20 %) som tematiska. Uppdelningen på de olika medierna kan ses i fig. 5:

Figur 5: Kontextuell gestaltning fördelat på medier

N = 480

Utöver de krönikor som skrevs och som redan beskrivits närmare så fanns det även från nyhetsjournalistikens sida ett behov att sätta dådet på Kronan i någon form av sammanhang. Här användes framförallt två olika teman:

Under dagen då dådet skedde, 22 oktober, kände inte medierna till en början till vem gärningsmannen var och vilka hans motiv var. Fram tills den informationen förmedlades var parallellerna som drogs främst till skolskjutningar i andra länder, dels USA som har haft flera uppmärksammade fall genom åren, men även till Finland och då främst mordet i Jokela 2007. Skolskjutningar i USA har ofta kopplats till frågan om vapeninnehav, något som inte har varit en större politisk debatt i Sverige, och frågan som ställs i artiklarna är ofta vad mer man kan göra för att skydda sig från sådana här händelser.

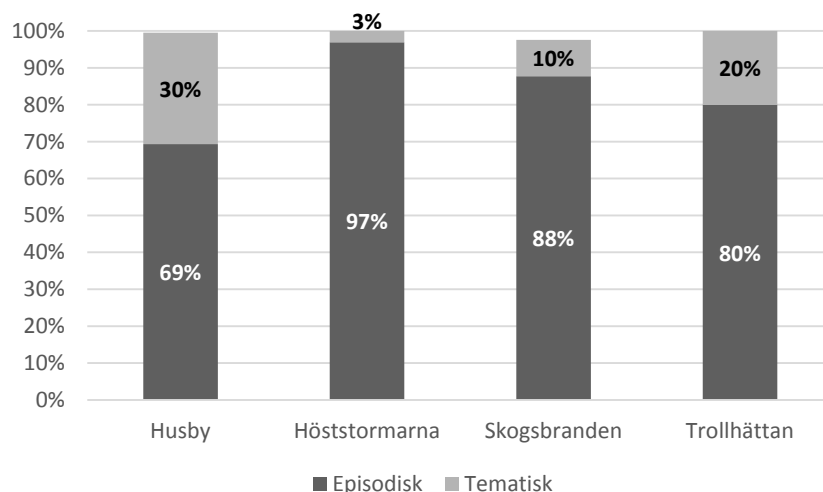
Efter att det stod klart att gärningsmannen hade främlingsfientliga motiv ändrades vinklingen på de tematiska artiklarna och den koppling som har beskrivits tidigare i texten, till Sverigedemokraterna, rasism i sociala medier och våld mot flyktingboenden, blev allt vanligare i texterna.

Det fanns med andra ord en bas på vilken det gick att skriva tematiska artiklar om ämnet, till skillnad från i andra krissituationer där fokus ofta ligger på vad som har hänt, när och hur.

Medierna sinsemellan fanns ingen större skillnad, Aftonbladet skrev något fler tematiska artiklar och TTELA skrev färre. Detta kan till viss del förklaras av TTELA:s höga användning av material från nyhetsbyråerna; materialet från nyhetsbyråerna var i 127 av 144 fall (88 %) episodiskt.

Jämförs uppdelningen i episodiska och tematiska artiklar med andra undersökta kriser så står det klart att kriser som har en social dimension (Trollhättan och Husby) är mer benägna att generera tematiska artiklar (fig. 6):

Figur 6: Kontextuell gestaltning fördelat på olika kriser

N = 2024 (samlad medierapportering från samtliga undersökningar). *Kommentar: Att procentalen inte alltid summeras till 100 % beror på ett fåtal artiklar där kontextuell gestaltning ansågs omöjlig att avgöra.*

Som framgår av figuren ovan skiljer sig antalet tematiska artiklar markant mellan alla fyra kriserna. Vanligast var de i Husby, en händelse som behandlades tematiskt ur flera olika perspektiv; det kunde handla om polisvåld i Sverige, segregation i Sverige, kravaller i Sverige eller flertalet andra vinklingar. Kring de två andra händelserna (snarare än kriser skapade av mänsklig hand) blev de tematiska vinklingarna färre. Kring skogsbranden fanns det ändå tematiska angreppssätt, främst när det gällde de politiska vinklingarna då skogsbranden inträffade endast en månad före riksdagsvalet. Om höststormarna 2013 rapporterades det nästan endast episodiskt; var det blåste och hur mycket.

I medierapporteringen kring Trollhättan och även kring Husby handlade flera av de tematiska artiklarna om samhällets eventuella ansvar i händelserna, en gestaltning som även undersökts mer specifikt.

Samhällets ansvar i krissituationer

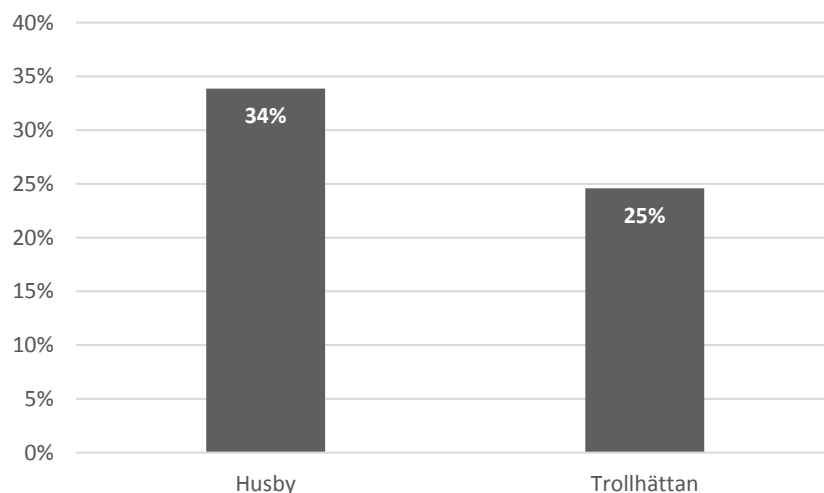
En vanlig medial diskussion i större krissituationer är den om huruvida samhället, i form av politiker, kommuner, skolor eller andra kan anses ha någon form av ansvar för det som inträffat.

I Trollhättan förekom denna diskussion i flera olika former och kring flera teman. Ett perspektiv var att samhället är ansvarigt för att ha säkra skolor. Ett annat är att det svenska samhället har blivit allt mer främlingsfientligt och våldsamt, och att det påverkar människor att begå våldsamma dåd. Inom denna diskurs handlade det oftast inte enbart om dådet på Kronan, utan artiklarna tog även upp andra händelser som våld mot flyktingboenden. I vissa fall hölls argumentationerna mer ospecifika, men den huvudsakliga poängen i texterna var att ”samhället” och ”politikerna” helt enkelt skulle se till att något liknande inte kunde ske.

Ett annat fall där sådana diskussioner om samhällets ansvar förekom var i rapporteringen kring kravallerna i Husby 2013. Därmed faller sig en jämförelse av de två fallen naturlig.

Här nedan redovisas hur ofta medierna gestaltade och diskuterade samhällets ansvar kring händelserna i Husby 2013 och i Trollhättan 2015 (fig. 7):

Figur 7: Samhällsansvar i Husby och Trollhättan

N = 266 (antal analysenheter där gestaltningen förekommer).

Som framgår diskuterades samhällsansvar oftare kring händelserna i Husby, där gestaltningen förekom i 34 % av den undersökta rapporteringen. Narrativet där handlade främst om två saker. För det första skrevs det om huruvida samhället hade svikit och segregerat de boende i Husby och därmed bar ett ansvar för händelserna. Ett stort fokus för medierna var även huruvida polisen hade agerat fel när de sköt ihjäl en man i Husby veckan före kravallerna, och om de använde sig av övervåld och betedde sig rasistiskt när kravallerna började.

I Trollhättan var inte samhällsansvaret ett lika vanligt förekommande narrativ, men det förekom likväl som gestaltning i 118 av 480 artiklar (25 %).

Som tidigare nämndes fanns det olika sätt som man tyckte samhället skulle ta sitt ansvar på för att ha stoppat denna händelse och för att förhindra liknande händelser i framtiden. Vissa vädjade till regeringen att stoppa den så kallade ”främlingsfientliga våg” som de tyckte spreds över Sverige. Andra tyckte att skolan borde ha skärpt sin säkerhet i likhet med Skolverkets rekommendationer. Med olika angreppssätt och vinklar tyckte flertalet skribenter och källor att något, vad det än var, måste göras för att förhindra att sådant här kunde ske. Det fick genomslag i medierna, i var fjärde artikel.

Dessa var de gestaltningar som undersöktes i samband med dådet i Trollhättan. Nästa avsnitt granskar särskilt samspelet mellan nyhetsmedier och sociala medier under denna period.

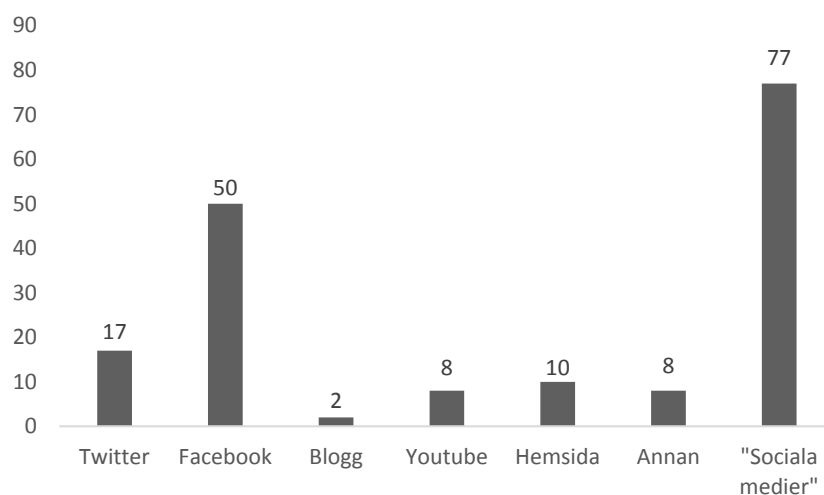
Samspelet mellan nyhetsmedier och sociala medier

För att undersöka huruvida sociala medier och internet spelade in i medierapporteringen kring attacken på Kronan studerades fem olika typer av samspel mellan de olika medietyperna.

- Hur ofta sociala medier omnämns i medierapporteringen.
- Hur ofta det länkas till olika sociala medier från nyhetswebbplatsernas artiklar.
- Hur ofta material med sitt ursprung i sociala medier förekommer i journalistiken. Det kan handla om foton eller videoklipp tagna från olika sociala medier, men även citerad text.
- Hur ofta de sociala medierna är själva ursprunget till en artikel; handlar nyheten i sig huvudsakligen om något som hänt i sociala medier eller där sociala medier spelar en vital roll?
- Vilka artiklar och videoklipp som fått stort genomslag i de sociala medierna, i det här fallet genom att räkna hur ofta de delades via facebook.

Omnämning av sociala medier

Den första av dessa variabler undersöker huruvida sociala medier eller hemsidor omnämndes i rapporteringen. Tanken var att undersöka i vilken omfattning de nya digitala medierna letar sig in i rapporteringen kring en liknande krissituation (fig. 8).

Figur 8: Omnämning av sociala medier i rapporteringen

N = 172 (antal analysenheter där något av de sociala medierna omnämns).

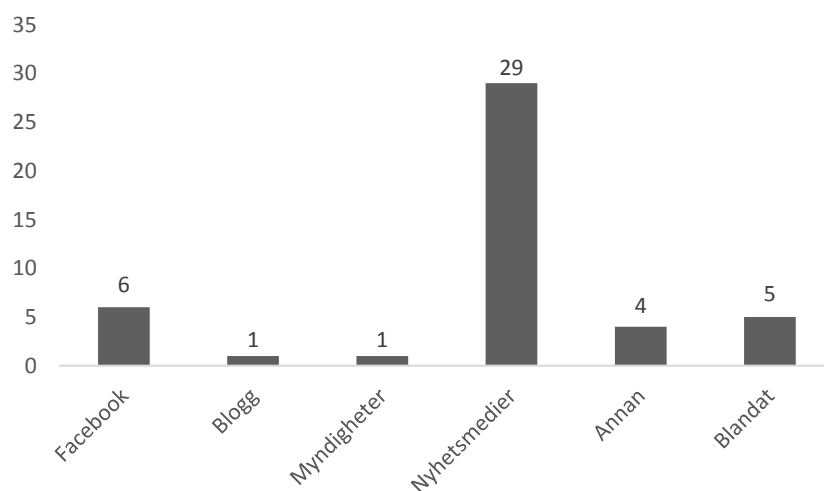
Sociala medier i allmänhet och facebook i synnerhet förekom ofta i medierapporteringen. Huruvida sociala medier användes för att sprida hat och hot och hjälpte till att skapa ett främlingsfientligt samhälle var ett ämne som lyftes flera gånger. Anton Lundin Pettersson var en flitig datoranvändare och detaljer kring vad han hade "gillat" på diverse sociala medier som facebook och youtube spreds i medierna.

Nyheten om dådet spreds även i sociala medier, och det rapporterades främst om olika reaktioner på facebook. De två största har redan nämnts: manifestationen på söndagen 25 oktober anordnades via Facebook, och en kampanj för att ge Lavin Eskandar en postum hedersmedalj blev populär och rapporterades om i medierna. Därutöver uppmärksammades ett par andra facebook-inlägg som fick stor spridning, bland annat från handbollsspelaren Ljubomir Vranjes.

Länkar till externa hemsidor

Den följande figuren noterar vid alla de tillfällen som de olika medierna i samband med sin rapportering om dådet i Trollhättan har länkat till ett socialt medium eller en hemsida (fig. 9):

Figur 9: Länkar som del av rapporteringen

N = 46 (antal analysenheter som länkar till någon av ovan nämnda kategorier).

Tidigare studier har visat att nyhetsmedier sällan länkar utanför sin egen webbplats och föredrar om möjligt att länka till någon av sina egna artiklar. Om de väl länkar någonstans så är det oftast till andra nyhetsmedier snarare än till andra externa sidor. I och med att rapporteringen gick så fort under den 22 oktober använde sig nyhetsmedierna relativt ofta av varandras material (där de andra medierna då citerades som källor), men såg då också till att länka till det av medierna som första publicerade nyheten.

Facebook länkades till vid ett par tillfällen, oftast i samband med att inlägg hade blivit populära nog att få uppmärksamhet i de traditionella medierna, som i de fall som nämndes ovan.

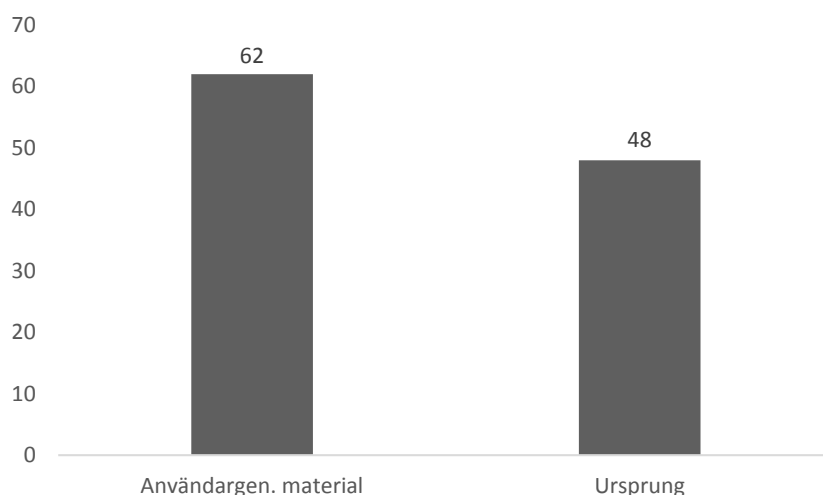
Totalt länkades det bara till externa webbplatser i 46 av 480 artiklar (10 %).

Användargenererat material och ursprung i sociala medier

Dessa två variabler undersökte två samspelande men inte synonyma företeelser i relationen mellan sociala och traditionella medier. ”Användargenererat material” undersöker om material skapat av en så kallad användare, en privatperson eller annan person som står utanför mediet, får plats i medierna. Det kan handla om att amatörfoton eller mobilfilmer, men även textstycken tagna från diverse sociala medier, får utrymme på mediernas webbplatser.

”Ursprung i sociala medier” undersökte huruvida exempelvis en facebook-postning, ett twitter-meddelande (”tweet”), en youtube-video eller en bloggpost med relation till dådet fick sådant genomslag att det rapporterades om i nyhetsmedierna (fig. 10).

Figur 10: Användargenererat material och ursprung i sociala medier

N = 82 (antal analysenheter där någon av gestaltningarna förekommer).

Jämförelsevis får dessa anses vara ganska höga siffror. 48 artiklar, exakt 10 % av medierapporteringen om dådet på Kronan, hade sitt ursprung i sociala medier. Det kunde vara artiklar som handlade om de grupper och populära inlägg som vi diskuterat ovan, men även de artiklar som handlade om de elever på skolan som tog så kallade ”selfies” tillsammans med gärningsmannen i tron att han endast var utklädd inför halloween och inte förstod vad hans syfte var.

Kategorin ”Användargenererat material” är närliggande den källvariabel som kallades ”sociala medier” i och med att alla de fall där den kategorin användes har markerats även här. Användargenererat material tar dock in andra typer av material utöver bara citerad text, som just bild och video. Däremot fanns det inte mycket sådant material att tillgå från den här händelsen. Trots att dådet skedde på en plats där man kan anta att många ungdomar med mobiler fanns närvarande så spreds inte många bilder eller videofilmer av händelsen på nätet, i alla fall inte till den grad att de uppmärksammades av de traditionella medierna.

Delningar på Facebook

Dessa resultat baseras på de siffror som funnits tillgängliga på nyhetsmediernas hemsidor över hur många människor som har delat med sig av varje artikel på facebook.

Här visas en lista över de tio mest delade artiklarna från undersökningen (tabell 4). Alla kommer från Aftonbladet eller Expressen, vilket bekräftar dessa mediers popularitet på detta område. Den populäraste artikeln från något av de andra tre nyhetsmedierna var Peter Wolodarskis ledarkrönika i Dagens Nyheter

med titeln ”Det är en mörk tid vi lever i just nu”, som delades 9 812 gånger. Alla artiklarna i tabellen nedanför delades mer än 10 000 gånger på facebook.

Tabell 4: De mest delade artiklarna på facebook

Författare / Titel	Medie	Artikeltyp	Datum	Antal delningar
Carina Bergfeldt / Lavin, att tacka dig känns för futtigt	AB	Krönika	23 okt	42 123
Viktor Adolfsson / Lavin offrade sig för sina elever	AB	Nyhetsartikel	23 okt	30 384
Elias Giertz / De vill att regeringen ska ge Lavin medalj	EX	Nyhetsartikel	24 okt	20 128
Viviana Canoilas / Ahmed mördades på skolan i Trollhättan	EX	Nyhetsartikel	22 okt	19 899
El-Mochantaf et al / Anton Lundin Pettersson mördade två i skolan	EX	Nyhetsartikel	22 okt	18 951
Malmgren & Lagerwall / Tyst minut i Trollhättan för Ahmed och Lavin	EX	Nyhetsartikel	25 okt	18 881
Jonas Gardell / Så ofattbart, så utsägligt sorgligt	EX	Debattartikel	22 okt	16 823
Oisín Cantwell / Värsta terrorattentatet i Sverige sedan 1940	AB	Krönika	23 okt	15 638
Martin Aagård / Vitt hyckleri	AB	Krönika	23 okt	14 894
El-Mochantaf et al / Tre döda efter svärdattack	EX	Nyhetsartikel	22 okt	14 374

Det tydliga mönstret är att historien om Lavin Eskandar verkar ha berört flest läsare till den grad att de valt att dela med sig av texterna. De tre texter som delats mest fokuserar alla på honom.

Där utöver verkar det finnas en tendens att dela krönikor från Aftonbladet, (tre av Aftonbladets fyra artiklar på listan är krönikor), medan man i större utsträckning delar traditionella nyhetsartiklar från Expressen (fem av Expressens sex artiklar på listan är nyhetsartiklar).

Om man jämför med mediebevakningen av kravallerna i Husby 2013 framgår vissa bredare förändringar i delandet av material på facebook under de två och ett halvt år som skiljer händelserna åt. I Husby var den mest delade artikeln av alla från Dagens Nyheter, och den delades 23 000 gånger. Bara 3 av 397 artiklar från Husbybevakningen delades mer än 10 000 gånger var. Från mediebevakningen av händelserna i Trollhättan delades 16 av 387 artiklar mer än 10 000 gånger var. Det kan argumenteras för att dådet i Trollhättan var en mer uppmärksam händelse som inspirerade folk att läsa och dela med sig mer. Det kan också vara så att det svenska folket under denna tidsperiod har allt mer vant sig vid att använda sociala medier som en del av sin vardag, och att dela med sig av artiklar till sina vänner är en del av detta.

Närmast följer en avslutande diskussion kring mediebevakningen av skolattacken i Trollhättan.

Summering

Vad var då utmärkande för mediebevakningen av dådet i Trollhättan? Händelsen i sig berörde sannolikt de flesta som tog del av den. Ett par olika teman var gemensamma i alla medierna och band historien samman för alla som följde nyhetsrapporteringen.

Dådets dramaturgi

Det är naturligt för medierna att skapa dramatiska berättelser kring sensationell händelse. Direkt stod det klart i alla medier att dådet i Trollhättan var fruktansvärt och besinningslöst. Vem mördaren än var så hade nyheten en självklar och skrämmande huvudperson. Detta blev ännu tydligare när medierna kunde rapportera om vem gärningsmannen var och vilket motiv han hade. Det spelade väl in i ett redan pågående narrativ i de svenska medierna: det om ett Sverige som blivit mindre tolerant och mer främlingsfientligt.

Ondskan fick dock en motpol när medierna berättade senare kunde berätta om Lavin Eskandar, den 20-årige elevassistent som offrade sitt eget liv när han försökte attackera Lundin Pettersson för att hindra honom att hugga ner barn. Medierna hade snart porträttfoton av de två unga männen i Trollhättan som spreds snabbt, och snart fanns deras ansikten att se överallt. Två motpoler med så mycket gemensamt: samma ålder, samma hemstad, båda två beskrivna av anhöriga och vänner som flitiga, duktiga och vänliga. Att de två kom att stå emot varandra blev en del av nyhetsdramaturgin.

Nyhetsbyråernas betydelse och inflytande

Nyhetsbyrån TT fick stort genomslag. Vid ett tillfälle när händelser utvecklades fort används TT:s material i stor omfattning. För lokaltidningen TTELA bestod mer än två tredjedelar av deras bevakning av material producerat av TT. Även i Svenska Dagbladet var mer än hälften av deras publicerade artiklar om händelsen tagna från TT.

Användningen av nyhetsbyråernas material har ökat i jämförelse med tidigare dramatiska händelser som undersökts. Medierapporteringen i Trollhättan bestod till 30 % av nyhetsbyråmaterial, nästan dubbelt så mycket som under höststormarna 2013 och sex gånger så mycket som under skogsbranden 2014.

Ett mer rasistiskt Sverige?

Direkt som det stod klart att Anton Lundin Pettersson hade haft främlingsfientliga motiv till sin attack och bara hade försökt döda människor med utländskt utseende så blev skolattacken i Trollhättan del av ett större narrativ om det främlingsfientliga Sverige. Svenska Dagbladets Sam Sundberg skrev dagen efter attacken en krönika med titeln ”Hösten då den rasistiska terrorn kom till Sverige” och som förutom dådet i Trollhättan handlar om brandattentat mot flyktingboenden, Sverigedemokraternas allt våldsammare retorik och om att se invandrare som hot snarare än möjlighet.

Rapporter kom snart om att gärningsmannen inte bara funnit inspiration till sina dåd bland de sociala medierna, utan dessutom hyllades där av en del människor som ansåg att det han gjort var ett hjältemodigt försvar av sitt land. Tillsammans med pågående debatter om hur journalister, politiker och privatpersoner hatats, hotats och skrämmts målade det en skrämmande bild av

Sverige hösten 2015. Mediernas krönikörer var överens om att Sverige måste hitta en väg ur det här samhällsklimatet.

De sociala medierna som initiativtagare och pådrivare

Utöver att de sociala medierna kritiserades och gestaltades som en plats där hatet och hatarna kunde frodas, så användes de även för att ge uttryck för stöd och medmänsklighet efter dådet. Genom facebook spreds berättelsen om Lavin och hans hjältemod. Genom facebook anordnades fackeltåg och manifestationer. De sociala medierna i sig var varken onda eller goda, men fungerade som en digital megafon med oerhörd kraft. De sociala medierna gav sannolikt gärningsmannen inspiration och drivkraft att genomföra sitt fruktansvärda dåd, men de samlade också tusentals människor till en manifestation för att uttrycka sin vrede och sorg över dådet.

Det framgår av undersökningen hur vanligt det är att de sociala medierna numera spelar en roll i medierapporteringen. 10 % av artiklarna som skrevs om tragedin i Trollhättan hade på något sätt sitt ursprung i de sociala medierna.

AVSLUTANDE DISKUSSION

Skolattacken i Trollhättan den 22 oktober 2015 var tveklöst en av de största svenska nyhetshändelserna denna höst. Det dramatiska förloppet krävde fyra dödsoffer och var över på ungefär en kvart. Rapporteringen omkring händelsen var mycket omfattande och följdes också av en djupare diskussion om varför dådet inträffat, om säkerheten vid svenska skolor och om ökade spänningar och sociala klyftor i det svenska samhället.

Denna studie har fokuserat på kriskommunikationen och medierapporteringen i samband med attacken. Av särskilt intresse har varit att granska hur kommunikationen fungerat med tanke på det digitala medielandskapets utveckling, de nya medievanorna och de ofta motstridiga kraven på snabbhet och korrekt information. Två krav som dessutom artikuleras särskilt starkt i samband med dramatiska och hotfulla händelser.

Den samlade bilden av myndigheternas kommunikationsarbete visar att det överlag fungerade väl. Kommunen och polisen var utsatta för ett hårt tryck av både medier och anhängare/allmänhet. I stort förflöpte de kommunikativa insatserna utan större störningar, främst tack vare planerade gemensamma åtgärder som till exempel presskonferenser men också på grund av kloka beslut fattade ”för stunden”, som mer improviserade informationstillfällen för dem som samlats vid avspärningarna. Det förefaller som om det huvudsakliga ansvaret för kommunikationen till medier och allmänhet var tydligt inom respektive organisation.

Den övervägande positiva bilden av kriskommunikationen är dock inte helt entydig. Misstag gjordes i olika delar av arbetet, men som händelserna utvecklade sig fick de inte så stora konsekvenser. Ett sådant misstag var bristen på samordning mellan sjukvård, polis och kommun. Det ledde till att sjukhuset höll en egen presskonferens och där bland annat möttes av polisens uppgifter om döda vars anhöriga ännu inte underrättats. För polisens del framhålls bristen på beredskap att kommunicera med stora grupper av anhöriga, både vid Kronan och sjukhuset. Kommunens organisation tjänjdes till det yttersta. Grundläggande operativa uppgifter kunde klaras, men på bekostnad av omvärldsbevakning och analys av läget. Det fanns helt enkelt inte tillräckligt med personal för att klara allt arbete som uppstod och för att möta allas förväntningar om snabb och korrekt information.

Mediebevakningen av skolattacken var omfattande, inte minst eftersom något liknande inte tidigare inträffat i Sverige. En rak nyhetsjournalistik under den allra första dagen följde ett tämligen förväntat mönster med rapportering om polisinsatsen, gärningsmannen, offren och reaktioner från olika delar av det svenska samhället. När det stod klart att motivet bakom dådet sannolikt var främlingsfientligt breddades materialet i medierna till att omfatta mer debatt och analys kring hur utvecklingen i det svenska samhället kunde förklara det som hänt. I detta material förekom både individuella och samhälleliga förklaringar, de senare ofta med fokus på nya sociala spänningar och politisk polarisering kring flykting- och invandringsfrågor.

Mediernas rapportering kring händelsen bekräftade också att kriser som kan antas ha en mer tydlig social dimension föranleder mer tematiska artiklar och inslag som sätter krisen i ett större sammanhang. Det gör

mediebevakningen mer mångfacetterad, och delvis också mer kontroversiell, i jämförelse med till exempel naturkriser som stormar och bränder. Vidare visade mediernas rapportering kring skolattacken att de sociala mediernas betydelse för nyhetsförmedlingen fortsätter att öka. Vid attacken i Trollhättan hade en större andel av mediematerialet sitt ursprung i de sociala medierna jämfört med andra kriser som studerats på senare år.

Tidigare forskning om liknande händelser i andra länder visar varierande resultat vad gäller kriskommunikationens effekter. Det finns exempel där motsättningar mellan olika grupper i samhället ökat, och det finns andra fall där resultatet blivit en ökad samhörighet och där gemenskapen mellan olika grupper stärkts. Även om mycket av forskningen kring dessa händelser består av olika fallstudier och inte så lätt låter sig jämföras, så står det klart att det inte är oväsentligt om medierna framförallt fokuserar på gärningsmannen och dennes motiv eller handlar mer om hur lokalsamhället tar initiativ för att överbrygga misstro och hatbudskap i försök att gå vidare efter en mycket omskakande händelse.

I stort får skolattacken i Trollhättan sägas tillhöra den kategori som mer betonat samhörighet och kamp mot våldet än kollektiv skuld och ökade motsättningar. Bilden av dådet som en fruktansvärd handling, men utförd av ensam och hatisk person, överskuggar motbilder av att detta skulle vara en ofrånkomlig reaktion på förändringar i det svenska samhället. Myndigheterna har i sin kommunikation konsekvent lyft fram de individuella motiven. De manifestationer som hölls dagarna efter attacken fick också stor uppmärksamhet och visade att civilsamhället i stora delar slöt upp i kampen mot våld och främlingsfientlighet. Det har gett bilden av att stora delar av de boende i Trollhättan velat gå vidare och att banden mellan olika grupper i lokalsamhället har stärkts.

Samtidigt återges i denna undersökning, och på andra håll, den misstro som kommer till uttryck genom att en del invånare fortfarande tror att gärningsmannen lever och har förts bort av polisen i hemlighet. Påståendet kan avfärdas som orimligt men säger inte desto mindre något om de stämningar som råder här och var i området. Skälen till att dessa spekulationer fortfarande förekommer kan inte ses som något annat än ett exempel på att förtroendet för myndigheterna av olika skäl är mycket lågt. Mot den bakgrunden finns det anledning att tro att grundläggande problem kvarstår, även om majoriteten av de boende i Trollhättan inte delar denna misstro.

Den samlade bilden av utvecklingen i Trollhättan efter skolattacken återstår ännu att bedöma. Tills vidare räcker det med att konstatera att händelsen ur kriskommunikativt perspektiv visar på flera av de utmaningar som samhällets aktörer står inför i en digital tid. Kommunikationssamhällets krav och förväntningar är sällan så tydliga som i krissituationer men sällan också så svåra att uppfylla som då. Samordningen av viktiga budskap, gemensamt uppfattade lägesbilder, avvägningar mellan det planerade och improviserade och en allt mer oförutsägbar dynamik mellan nyhetsmedier och sociala medier är några av de mest betydelsefulla komponenterna i den samtida komplexa kriskommunikationen.

Skolattacken i Trollhättan hösten 2015 visade att Sverige inte var immunt mot våldsamma angrepp mot samhällets allra mest sårbara sektorer. I ett

kortare perspektiv framstår myndigheternas kriskommunikation som relativt framgångsrik. På längre sikt är denna förmåga nära kopplad till betydande insikter om hur den digitala medieutvecklingen påverkar kommunikationens förutsättningar.

REFERENSER

- Analysgruppen Västra Götalandsregionen, VGR (2016). *Rapport Kronan. En utvärdering av NU-sjukvårdens hantering av händelserna i samband med skolattacken på Kronan den 22 oktober 2015.*
- Chyi, H. I. & McCombs, M. (2004). Media Salience and The Process of Framing: Coverage of The Columbine School Shootings, *Journalism & Mass Communication Quarterly* 81(1): 22–35.
- Hawdon, J., Oksanen, A. & Räsänen, P. (2012). Media Coverage and Solidarity after Tragedies; The Reporting of School Shootings in Two Nations, *Comparative Sociology*, 11, 845–874.
- Letukas, L., Olofsson, A. & Barnshaw, J. (2009). Solidarity Trumps Catastrophe? An Empirical and Theoretical Analysis of Post-Tsunami Media in Two Western Nations, I Kivikuru, U. & Nord, L. (red.): *After the Tsunami. Crisis Communication in Finland and Sweden*, Göteborg: Nordicom, 107–126.
- Magurie, B., Weatherby, G. A., Mathers, R. A. (2002). Network news coverage of school shootings, *The Social Science Journal*, 39, 465–470.
- Nationella operativa avdelningen, NOA (2016). *Händelsen på skolan Kronan i Trollhättan. Utvärdering av polisens insats.*
- Ottestig, A. T (2015). *Gilla! Dela! Följ! En studie av myndigheters kriskommunikation i sociala medier.* DEMICOM nr 23. Sundsvall: Mittuniversitetet.
- Park, S-Y., Holody, K. J., Zhang, X. (2012), Race in Media Coverage of School Shootings: A Parallel Application of Framing Theory and Attribute Agenda Setting. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 89(3): 475–494.

INTERVJUFRÅGOR MYNDIGHETER

1. Namn och titel. Ansvarsuppgifter i organisationen.
2. Kan du beskriva hur er kommunikation såg ut under den här händelsen?
3. Vilka kanaler använde ni er av och vilka motiv fanns bakom de valen?
4. Vilka var det som skötte kommunikationen och varför var det just de?
5. Vilka problem uppstod och hur löste ni dem?
6. I en mindre stad är det ju ganska troligt att någon känner någon som berörs, finns det någon beredskap för att människor inte kan jobba under en extrem händelse?
7. Fungerade era strategier och kommunikationsplaner under den här händelsen?
8. Fungerade hemsidan som den skulle? Var det mycket trafik?
9. Hur upplevde ni kommunikationen/relationen med medierna? Hur var bevakningen? Var journalistiken allsidig, saklig och relevant? Var det några skillnader mellan olika medier?
10. Hur länge har ni använt er av sociala medier? Vilka kanaler använder ni? Hur tänker ni kring olika plattformar?
11. Hur uppfattar du myndighetens syfte med närvaron i sociala medier, i vardagen och i kriser som den här?
12. Hur påverkades ni av de spekulationer som drog igång och andras kommunikation? Hur omvärldsbevakar ni?
13. Vilka lärdomar har ni dragit om er kriskommunikation efter den här händelsen?
14. Det gjordes ett reportage av SR om att det finns föräldrar som tror att Anton Lundin inte blev skjuten eftersom de aldrig såg kroppen bäras ut. Hur har ni kommunicerat med de grupper som har med sig en misstro mot myndigheter eftersom de har dåliga erfarenheter från sitt hemland? Hur jobbar ni med att bygga upp ett förtroende med dem nu?

RAPPORTER FRÅN DEMICOM

Följande rapporter finns utgivna av DEMICOM. Rapporterna kan laddas ner från hemsidan: www.miun.se/demicom. Tryckta rapporter beställs från Mittuniversitetet, Grafisk service: grafiskservice@miun.se, tel: 060-14 86 00.

1. Johansson, C. & Nord, L. (2011). *Konsten att kommunicera oro utan att oroa. Svenska myndigheter under finanskrisen 2008*. DEMICOM nr 1. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-86694-80-7
2. Shehata, A. (2012). *Finanskrisen och förtroendet*. DEMICOM nr 2. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-86694-83-8
3. Grusell, M. (2012). *Unga om reklam*. DEMICOM nr 3. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-86694-82-1
4. Johansson, C., Miller, V. D., & Hamrin, S. (2011). *Communicative Leadership. Theories, Concepts, and Central Communication Behaviors*. DEMICOM nr 4. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-86694-81-4
5. Lundgren, L., Strandh, K., & Johansson, C. (2012). *De sociala intranätens praxis. Användning, nytta och framgångsfaktorer*. DEMICOM nr 5. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-86694-84-5
6. Jendel, L. & Nord, L. (2012). *Från dörrknackning till gröna pajasnäsor – en studie av riksdagspartiernas särskilda medel inför valet 2010*. DEMICOM nr 6. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-86694-85-2
7. Lundgren, L., Strandh, K. & Johansson, C. (2012). *The practices of the social intranets. Usage, benefits and success factors*. DEMICOM nr 7. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-86694-86-9
8. Westlund, O. (2012). *Från gammalt till nytt. Om tidningsledarskap och nyhetsanvändning*. DEMICOM nr 8. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-86694-87-6
9. Färm, K-A., Jendel, L. & Nord, L. (2012). *Bilden av finanskrisen. En studie av svenska mediers nyhetsrapportering hösten 2008*. DEMICOM nr 9. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-87103-54-4
10. Olsson, J. & Johansson, C. (2013). *Kommunikationens värde i offentlig verksamhet. En nulägesanalys av Trafikverket*. DEMICOM nr 10. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-86694-88-3

11. Nord, L. & Shehata, A. (2013). *Finansskrisen, förväntningarna och förtroendet*. DEMICOM nr 11. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-86694-89-0
12. Lozanovski, J & Wadbring, I. (2013). *Unga nyheter. Unga reflekterar kring nyheter och nyhetsvanor*. DEMICOM nr 12. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-87103-90-2
13. Andersson, U. (2013). *Från fullformat till tabloid. Om formatets betydelse för nyhetsjournalistiken*. DEMICOM nr 13. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-87103-91-9
14. Eriksson, M. (2014). *Kommunala kommunikatörers beredskap för kriskommunikation via sociala medier*. DEMICOM nr 14. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN:978-91-87103-92-6
15. Öhgren, J. & Johansson, C. (2014). *Sociala intranät för kommunikation och lärande. En studie av Svenska Spels intranät Hemmaplan*. DEMICOM nr 15. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-87103-93-3
16. Jalakas, A. & Johansson, C. (2014). *Kommunikation som ger samhällsnytta. Kommunikationens värde i Trafikverket*. DEMICOM nr 16. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-87103-94-0
17. Jalakas, A. (2014) *Metoder och möjligheter – Sveriges Radio som agendasättare*. DEMICOM nr 17. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-87557-34-7
18. Nord, L., Färm, K-A., Jendel, L. & Olsson, E-K. (2014). *Efter Husbykravallerna – En studie av mediebilder och kriskommunikation*. DEMICOM nr 18. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-87557-35-4
19. von Krogh, T. (2014). *Pizzerian brinner igen! Skillnader och likheter mellan läsning av lokala nyheter på papper och nät*. DEMICOM nr 19. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-87557-36-1
20. Wadbring, I. & Ödmark, S. (2014). *Delad glädje är dubbel glädje? En studie om nyhetsdelning i sociala medier*. DEMICOM nr 20. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-87557-37-8
21. Eriksson, M. (2014). *En kunskapsöversikt om krishantering, kriskommunikation och sociala medier*. DEMICOM nr 21. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-87557-38-5
22. Andersson, U. (2014). *Publikforskning i en digitaliserad och konvergerad mediavärld. En forskningsöversikt*. DEMICOM nr 22. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-87557-78-1

23. Ottestig, T. A. (2015). *Gilla! Dela! Följ! En studie av myndigheters kriskommunikation i sociala medier*. DEMICOM nr 23. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-87557-79-8
24. Johansson, C., Jendel, L., & Ottestig, T. A. (2015). *Nätverk för kriskommunikation. Om myndigheters informationsordning vid kriser*. DEMICOM nr 24. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-87557-80-4 (MSB Publ. Nr. MSB549 – mars 2013)
25. Johansson, C. & Bäck, E. (2015). *Nätverksledarskap för samordning vid kriser. En studie av skogsbranden i Västmanland*. DEMICOM nr 25. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-87557-81-1
26. Jalakas, A. & Nord, L. (2015). *Folkinitiativ och medielogik. En studie av mediebevakningen av lokala folkomröstningar i fyra kommunala valrörelser*. DEMICOM nr 26. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-87557-82-8
27. Grusell, M & Nord, L. (2015). *Vinnande kampanjer, förlorade val, Partiernas politiska kommunikation i valrörelsen 2014*. DEMICOM nr 27. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-88025-14-2
28. Färm, K-A. Jendel, L. Nord, L. Eriksson, M & Olsson, E-K. (2015). *En stormig höst. Studier av mediebilder och kriskommunikation* DEMICOM nr 28. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-88025-15-9
29. Färm, K-A. Bystedt, A-L. & Nord, L. (2015) *"Det brinner överallt". Medierapporteringen om skogsbranden i Västmanland*. DEMICOM nr 29. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-88025-16-6
30. Wadbring, I. & Nilsson, M. (2016). *En bild säger mer än tusen ord? Bildjournalistikens förändring i svensk dagspress 1995-2013*. DEMICOM nr 30. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN: 978-91-88025-17-3
31. Färm, K-A. Jendel, L. & Nord, L. (2016) *Skolattacken i Trollbättan. En kriskommunikativ studie av myndigheter och medier* DEMICOM nr 31. Sundsvall: Mittuniversitetet. ISBN 978-91-88025-18-0

DEMICOM

MITTUNIVERSITETET